

Кам'янець-Подільська міська рада
Управління освіти і науки
Науково-методичний центр
Лабораторія дошкільної освіти

**РОБОТА НАД ЗБАГАЧЕННЯМ СЛОВНИКА
У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З ВАДАМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ**

методичний посібник

Єлагіна Віра Михайлівна
вихователь

2016 рік

Автор:

Єлагіна В.М., вихователь дошкільного навчального закладу комбінованого типу №23 «Лелека»

Рецензенти:

Бабюк Т. Й., завідувач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Шевеленко Т. А., методист лабораторії дошкільної освіти науково-методичного центру управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради

Єлагіна В. М.

Робота над збагаченням словника у дітей дошкільного віку з вадами мовленнєвого розвитку (методичний посібник) – Кам'янець-Подільський, 2016. – 85 с.

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку передбачає комплексне розв'язання низки завдань, основними з яких є виховання звукової культури мовлення, розвиток словникового запасу, формування граматичної будови мовлення, розвиток зв'язного мовлення. Одним з пріоритетних напрямів роботи щодо розвитку мовлення є збагачення та активізація словника дітей дошкільного віку.

Посібник містить опис теоретичних аспектів та систему логопедичного впливу, що спрямована на збагачення та активізацію словника дошкільників із порушенням мовленнєвого розвитку.

Запропонована система логопедичного впливу ґрунтується на поетапному розвитку лексичного боку мовлення у процесі нормального онтогенезу. Практичний матеріал посібника побудований за принципом поступового ускладнення, який можна використовувати у тій послідовності, в якій він розташований, а можна обирати завдання вибірково залежно від структури дефекту та рівня мовленнєвого розвитку дітей та розташований за принципом поступового ускладнення, що є зручним для частого користування і швидкого пошуку інформації.

ЗМІСТ

Актуальність проблеми комплексного підходу у розвитку активного словникового запасу дітей дошкільного віку	4
Взаємодія вчителя-логопеда, вихователя та батьків – запорука успішної роботи з розвитку та збагачення словника дітей із порушенням мовленнєвого розвитку	7
Лексичні теми для формування словника дітей старшого дошкільного віку з вадами мовлення	9
Роль гри у збагаченні та активізації словника дітей із порушенням мовленнєвого розвитку	25
Зразки конспектів українських народних ігор з розвитку діалогічного мовлення і збагачення словника дітей	45
Зразки конспектів занять з розвитку та збагачення словника дітей старшого дошкільного віку з вадами мовлення	73
Список використаної літератури	85

Актуальність проблеми комплексного підходу у розвитку активного словникового запасу дітей дошкільного віку

В Україні офіційна статистика щорічно констатує збільшення кількості малюків дошкільного віку, які мають відхилення у мовленнєвому розвитку. Затримки і вади мовлення негативно впливають на формування усіх сфер особистості дитини: ускладнюється розвиток її пізнавальної діяльності, порушується логічна і смислова пам'ять, знижується загальна продуктивність запам'ятовування, порушується формування навичок спілкування та міжособистісної взаємодії тощо.

Як відомо, шкільне навчання висуває певні вимоги до рівня розумового та мовленнєвого розвитку дитини, її емоційної та соціальної зрілості. Підготовка дітей до школи є складним комплексним завданням, що охоплює всі сфери життя дитини. Мовленнєва готовність до школи – один із найважливіших аспектів цього завдання, зважаючи на ту роль, яку відіграє мова в засвоєнні знань і розумовому розвитку дитини. Ця проблема набуває ще більшої актуальності під час підготовки дітей із порушенням мовлення до школи. Від розв'язання зазначеної проблеми значною мірою залежить успішність подальшого навчання дитини.

Мовленнєва готовність дитини до навчання передбачає певний рівень її мовленнєвого розвитку (особливо семантичного і граматичного компонентів), що забезпечує процес засвоєння шкільних знань, поданих у вербальній формі.

Мовленнєва готовність до шкільного навчання передбачає також і сформованість певного якісного рівня розвитку мовлення у дитини, а саме – опанування нею функції узагальнення мовлення. Засвоєння цієї функції сприяє перетворенню слова (його значення) на одиницю мовленнєвого абстрактного мислення, що є необхідною умовою для формування останнього.

Словниковий склад мовлення характеризується не тільки кількісними показниками, але й якісними, різноманітністю його словникових груп, смислових пластів. Основною проблемою розвитку словника дитини є засвоєння нею значення (семантики) слів. Показником розвитку словника повинне бути, в першу чергу, засвоєння дитиною семантичної структури слова. Як свідчать численні психологічні та психолінгвістичні дослідження (Л. С. Виготський, О. О. Леонтьєв, А. М. Шахнорович), процес засвоєння семантичної структури слова долає складний шлях розвитку – від формування наочної співвіднесеної слова до засвоєння його значення, а також узагальненого лексичного значення і словесного поняття. Збагачення життєвого досвіду дитини, ускладнення її діяльності та спілкування з оточуючими сприяють поступовому кількісному збагаченню словника.

У міру розвитку психічних процесів (мислення, сприймання, уявлення, пам'яті), розширення контактів із навколишнім світом, збагачення сенсорного досвіду дитини, якісної зміни її діяльності формується і словник

у кількісному та якісному аспектах. Також необхідно взяти до уваги той факт, що лексика дитини не тільки збагачується, але й систематизується, тобто упорядковується.

Характерною особливістю словника дітей із недорозвиненням мовлення є неточність вживання слів, що полягає у вербальних парафазіях (замінах слів). Прояви неточності або неправильного вживання слів у мовленні зазначеною категорією дітей є різноманітними.

Для дітей із недорозвиненням мовленням характерною є варіативність лексичних замінь, що свідчить про більше збереження слухового контролю, ніж вимовних, кінестетичних образів слів. На основі слухових образів слів дитина намагається відтворити правильний варіант звучання слова.

У дітей із нормальним мовленнєвим розвитком процес пошуку слова відбувається дуже швидко, автоматизовано. У дітей із порушенням мовлення, на відміну від норми, цей процес здійснюється дуже повільно, розгорнено, недостатньо автоматизовано. Під час реалізації цього процесу дитину відволікають смислові та звукові асоціації.

Дошкільники, які мають недорозвинене мовлення, не здатні протиставляти відношення між лексичними одиницями, що співвідносяться один з одним, як протилежні за значенням. Несформованість семантичних полів призводить до виникнення труднощів під час добирання антонімів та синонімів всередині лексичної системи мовлення.

Таким чином, у дітей із ЗНМ системні відносини між лексичними одиницями мови є недостатньо сформованими.

У завданнях щодо добирання синонімів у дітей із мовленнєвою патологією виявляються ті ж труднощі, що і під час добирання антонімів: обмеженість словарного запасу; труднощі актуалізації словника; невміння виділити істотні семантичні ознаки в структурі значення слова; невміння здійснити порівняння значень слів на основі єдиної семантичної ознаки.

Таким чином, проблема збагачення активного словникового запасу є досить актуальною.

Корекція мовленнєвих дефектів – один із найскладніших видів комплексної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям. Складність надання такої допомоги обумовлена, перш за все, тим, що порушення мовленнєвої діяльності, яке б воно не було за ступенем прояву, ніколи не існує саме по собі, воно має різнобічний характер. У зв'язку з цим для розвитку мовлення, зокрема розвитку активного словникового запасу у дошкільників, необхідними є комплексний підхід; відповідна організація навчання; координація виховних та навчальних дій педагога; розв'язання питань методичного забезпечення, що містить навчально-тематичний і перспективний плани, розробка і систематизація практичного матеріалу для здійснення корекційно-педагогічної роботи.

Успішна корекція відхилень у мовленнєвому розвитку дошкільника, лінгвістична підготовка його до школи пов'язана з правильним визначенням змісту і методів мовленнєвого навчання.

Традиційний підхід до відбирання мовленнєвого навчання полягає у визначенні типів лексичних значень слів, граматичних форм слів і синтаксичних конструкцій, що не засвоєні дитиною. Основним способом формування граматичних структур є їх конструювання за зразком, а потім відпрацювання навичок їх самостійного використання в різних за своєю складністю видах мовлення.

Робота над лексикою спрямована здебільшого на формування деяких типів лексичних значень слів (синонімічних, антонімічних, переносних) і нарощування даних одиниць у процесі вивчення тем, встановлених програмою («Посуд», «Одяг», «Овочі», «Тварини», «Професії» тощо).

Набуті в результаті такого навчання практичні мовленнєві знання не дають можливості перетворитися мовленнєвій системі дитини на гнучку систему, що саморозвивається і формується у дитини з нормальним мовленнєвим розвитком в молодшому та середньому дошкільному віці.

У даний час накопичена значна кількість фактів, що свідчать про те, що в своїй мовленнєвій поведінці дитина, яка нормально розвивається, діє так, «ніби вона знає правила» утворення синтаксичних та морфологічних структур: дитина замовкає, якщо припускається помилки (пропуски слів, неправильне використання граматичних форм). виправляє помилки, помічає подібне в мовленні інших дітей. Все це свідчить про те, що мовлення дитини підпорядковується певним закономірностям, що дитина опанувала систему практичних знань, без яких опанування мовлення є неможливим. Саме опанування цих «знань», що засвоюються дитиною в процесі її спілкування з оточуючими, дає їй можливість створювати і розуміти значну кількість висловів, що є різними за своїм змістом.

Визначення цих «знань» є особливо важливим як для розробки змісту мовленнєвого навчання дітей дошкільного віку з вадами мовленнєвого розвитку в цілому, так і через необхідність підготовки їх до школи. Не менш важливим є і визначення способів отримання зазначених «знань» в процесі нормального онтогенезу, оскільки це дає відповідь на питання про шляхи їх формування. Як відомо, ці «знання» дитина переймає від дорослих в процесі сприйняття. Їх можна вважати засвоєними дитиною у тому випадку, коли вона з легкістю оперує ними в процесі розуміння чужого мовлення і відтворення власного.

Таким чином, «мовленнєва компетентність» є значною мірою результатом розвитку здатності до застосування мови у процесі мовленнєвого спілкування.

У зв'язку з цим виникла необхідність теоретичної і практичної розробки проблеми розвитку активного словника дітей із вадами мовленнєвого розвитку у контексті здійснення інтегративної корекційно-розвивальної роботи в дошкільному навчальному закладі.

Взаємодія вчителя-логопеда, вихователя та батьків – запорука успішної роботи з розвитку та збагачення словника дітей із порушенням мовленнєвого розвитку

Мовленнєвий розвиток дитини – це складова і показник психічного, розумового, емоційного розвитку.

Відхилення, вади мовлення, що виникають у дитинстві, позначаються на подальшому інтелектуальному розвитку, призводять до руйнації особистості, соціальної незрілості.

Щоб правильно побудувати роботу щодо усунення вад вимови і фонематичного сприймання, необхідно бути обізнаним з особливостями дитячої вимови, фонематичного слуху і причинами, що зумовлюють виникнення цих вад.

Наприкінці шостого року життя більшість дітей засвоює систему рідної мови. Формування нових взаємин з оточуючим, опанування нових видів діяльності сприяє збагаченню форм і функцій усного мовлення дитини. На цій основі здійснюється перехід від діалогічних форм мовлення до розгорнутих висловлювань, що нерідко набувають форми монологу. Центральною ланкою у розвитку зв'язного мовлення є збагачення функцій внутрішнього мовлення.

У цьому віці у дітей швидко збагачується словник (до 5000 – 6000 слів). Разом із кількісним збільшенням запасу слів діти ознайомлюються з широким колом об'єктів та властивостей, що вони означають.

Разом із збагаченням слів та розумінням їх значення формується і фонетичний бік мовлення. Практично засвоюється вживання граматичних форм.

Діти логопедичної групи мають відхилення, вади, розлади мовлення. Це відчувається, коли дитина має дефектну вимову опозиційних звуків декількох груп, заміну та змішування звуків; лексичний запас дитини є якісно неповноцінним, обмеженим; недостатньо сформованою є граматична будова мови.

В логопедичній групі проводиться постійна, взаємопов'язана робота вихователя, вчителя-логопеда і батьків, яка допомагає виправити мовленнєві вади, збагатити словник дитини та розвинути зв'язне мовлення.

Загальна мета роботи вчителя-логопеда та вихователя:

- викликати інтерес до слова, його значення, активізувати та збагачувати словник дітей;
- поповнювати знання про навколишній світ;
- формувати уявлення про природу, світ предметів, культуру, людей і суспільство;
- виховувати любов до художньої літератури, а також культуру користування книгою.

Розмежування функцій вчителя-логопеда і вихователя у процесі роботи з лексичної теми

Вчитель-логопед – на групових заняттях знайомить дітей із кожною новою лексико-граматичною категорією і здійснює цю роботу на індивідуальних логопедичних заняттях.

Керує роботою вихователя щодо розширення та активізації словникового запасу дошкільників на заняттях і у вільний від занять час.

Вихователь – проводить заняття з розвитку мовлення, ознайомлення з навколишнім світом, художньою літературою, лексичними темами.

Поповнює, уточнює та активізує словниковий запас дітей у процесі більшості режимних моментів (збори на прогулянку, чергування, умивання, ігри тощо).

Систематично контролює граматичну правильність вимови протягом усього часу спілкування з ними.

Для успішного розвитку мовлення вихователь дотримується загальних вимог до організації проведення занять.

1. Єдність розвитку словника з розвитком пізнавальних процесів (сприймання, уявлення, мислення.)

2. Цілеспрямована організація мовленнєвої та пізнавальної активності дітей у процесі занять.

3. Наявність наочності як основи для організації мовленнєвої та пізнавальної активності дітей.

4. Єдність реалізації усіх завдань словникової роботи на кожному занятті.

Робота вихователя зі збагачення та активізації словника дитини:

1. Проводить щоденні спостереження та контроль за якісним боком мовлення і за мовленнєвою активністю дошкільнят, закріплювати одержані результати.

2. В усіх видах дитячої діяльності здійснює словникову роботу в межах загальноосвітніх та корекційних завдань.

3. Проводить додаткові заняття з розвитку мовлення, як передбачено в зошиті взаємозв'язку вихователя і вчителя-логопеда.

На всіх заняттях вихователь приділяє значну увагу мовленнєвій роботі. Це знаходить своє відображення у використанні закличок, примовлянок, скоромовок та чистомовок, значної кількості віршованих мініатюр для активізації та збагачення словника.

Для тісного взаємозв'язку з батьками, педагог проводить консультації, в куточку для батьків створила папка «Логопедичний poradnik» з порадами вчителя-логопеда для батьків групи, індивідуальні бесіди з батьками. Налагодити тісну взаємодію допомагає також зошит взаємозв'язку вихователя групи і вчителя-логопеда.

Тісний контакт вчителя-логопеда, вихователя і батьків поліпшує спільну творчу діяльність і дає можливість дошкільникам досягти гарних результатів у подоланні мовленнєвих вад.

Лексичні теми для формування словника дітей старшого дошкільного віку з вадами мовлення

Лексична тема «Іграшки»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: ведмедик, вовк, гойдалка, дзига, забави, залізниця, іграшка, ігри, колиска, конячка, кулька, лікарня, літак, лічилка, лялька, музика, палиця, рахівниця, сопілка, цеглинка, свищик;

прикметники: блакитний, будівельний, гумовий, іграшковий, ігровий, кольоровий, паперовий, повітряний, різнокольоровий, улюблений;

дієслова: бавитися, берегти, ділитися, класти, мріяти, накручувати, І тискати, співати, уявляти;

прислівники: високо, низько, гарно, турботливо, люблено, жваво.

Дидактичні ігри за темою

«Впорядкуйте за розміром»

«Кому подарунок?»

«Чарівна торбинка»

«Що у кого»

Діти повинні знати

Навіщо потрібні іграшки.

Які іграшки взагалі існують.

Хто та де виготовляє іграшки для дітей.

З якого матеріалу виготовляють іграшки.

Улюблену іграшку.

Як ставитися до іграшок.

Лексична тема «Школа»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: школа, парта, учень, учениця, рюкзак, пенал, книга, олівці, підручник, ручки, дошка, указка, лінійка;

прикметники: старанний, охайний, зібраний, серйозний, вихований, ввічливий, привітний, охайний, серйозний, чемний;

дієслова: бесідувати, вимовляти, вітати, вчитися, писати, читати, розмовляти, звертатися, відповідати, мовчати, слухати;

прислівники: добре, погано, правильно, уважно, голосно, пошепки.

Дидактичні ігри за темою

«Зберемо портфель»

«Доберіть ознаку»

«У школі»

«Змініть слово (учень — учениця)»

«Доповніть речення»

Діти повинні знати

Навіщо діти йдуть до школи.

Коли починається навчальний рік.

Хто може бути учнем.
Що повинен мати учень.
Хто вчить дітей.
Які шкільні предмети вивчають діти.
Як повинен поводитися учень.

Лексична тема «Наше тіло. Предмети гігієни»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: борода, брови, вії, волосся, вус, вухо, голова, губи, долоня, живіт, коліно, лікоть, людина, м'язи, нігті, ноги, ніс, око, пальці, плечі, п'ятка, рот, руки, спина, тулуб, чоло, шия, щічки;

прикметники: великий, гнучкий, дитячий, добрий, злий, довгий, карий, короткий, маленький, середній, сильний, синій, стрункий, товстий, хитрий, чорний;

дієслова: бачити, вмиватися, говорити, забруднитися, зачісуватися, мовчати, кліпати, писати, піднімати, плигати, повертатися, слухати, співати, турбуватись, ходити, читати;

прислівники: високо, витривало, гарно, струнко, турботливо.

Дидактичні ігри за темою

«Що в тебе, а що в ляльки?»

«Дайте відповідь на питання»

«Для чого потрібні очі, ніс, рот...»

Діти повинні знати

Яке тіло має красива людина.

Які функції виконують різні частини тіла.

Яке значення для людини вони мають.

Як ми повинні доглядати за своїм тілом.

Лексична тема «Родина. Сім'я»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: баба, бабуня, бабуся, батьки, батько, близнюки, брат, гість, дитина, дівчинка, дід, дідусь, діти, домівка, дорослі, дочка, ім'я, малюк, мама, мамочка, матінка, немовля, ненечка, онук, онука, отець, помічник, рід, рідні, родина, родичі, сестра, син, сім'я, тато, татусь, хлопчик;

прикметники: акуратний, бабин, батьків, білявий, великий, веселий, високий, гарний, дбайливий, дідусів, добрий, дорослий, дужий, дядьків, здоровий, кирпатий, кучерявий, молодший, мамин, міцний, мудрий, непосидючий, ніжний, рідний, сивий, старий, старший;

дієслова: бавити, берегти, вередувати, вчити, голубити, доглядати, допомагати, доручати, колисати, народжуватися, няньчити, пестити, піклуватися, скучати, турбуватися, хвилюватися.

Дидактичні ігри за темою

«Із ким ви живете?»

«Назвіть пестливо»

«Доберіть ознаку»
«Хто старший, а хто молодший?»
«Мій, моя, мої»
«Розкажіть про себе»

Діти повинні знати

Що таке сім'я.
Якою є їхня сім'я.
Членів своєї родини.
Хто наймолодший, і хто найстарший у сім'ї.
Чим займаються члени їхньої родини.
Що роблять батьки для них.
Як можна віддячити батькам.

Лексична тема «Осінь. Ліс»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: аромат, байрак, бір, гай, гуща, діброва, лан, левада, ліс, луг, луки, повітря, поле, полісся, пуща, стежка, хаща;

прикметники: березовий, величезний, запашний, змішаний, липовий, листяний, сосновий, ялиновий;

дієслова: зеленіти, змінюватися, колотися, темніти;

прислівники: високо – низько, далеко – близько, дзвінко, легко, обережно, тихо.

Дидактичні ігри за темою

«Який лист, яка гілка, яке поліно?»
«Доберіть ознаку»
«Доберіть предмет до ознаки»
«Де ростуть дерева?»
«Прогулянка до лісу»
«Один – багато»
«Що на малюнку не так?»
«Запам'ятайте та назвіть»
«Четвертий зайвий».

Діти повинні знати

Що таке ліс.
Що є в лісі.
Чи є ліс біля їхнього міста.
Що росте в лісі.
Хто живе в лісі.
Хто охороняє ліс.
Яку користь дає ліс людині.
Значення лісу для життя нашої планети.
Що ми повинні робити, щоб ліси не зникали із поверхні Землі.

Лексична тема «Фрукти. Ягоди. Сад»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: абрикос, агрус, айва, вишня, гроно, груша, кавун, кетяг, слива, смородина, фрукти, яблука, ягоди;

прикметники: великі, гарні, достиглі, ніжні, свіжі, ранні, смачні, соковиті, солодкі;

дієслова: варити, готувати, зріти, пригощати, продавати, рости, чистити;

прислівники: високо, низько, смачно, солодко.

Дидактичні ігри за темою

«Зберемо фрукти в кошик»

«Впізнайте на нюх, на дотик»

«Четвертий зайвий»

«Доберіть ознаку»

«Машин сад»

Діти повинні знати

Що таке сад.

Що росте в саду.

Ягоди та фрукти.

Як вживають та перероблюють фрукти.

Якою є користь від них.

Як можна описати яблуко (грушу, сливу тощо).

Лексична тема «Овочі»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: бадилля, баклажан, буряк, гарбуз, город, городина, горох, кабачок, капуста, картопля, квасоля, морква, овочі, огірок, пастернак, перець, помідор, редиска, редька, цибуля, часник;

прикметники: варений, великий, високий, вологий, дрібний, ранній, свіжий, сирий, соковитий, солодкий;

дієслова: вирощувати, збирати, знаходитися, зріти, обробляти, розташовувати, сортувати, сушити;

прислівники: повільно, смачно, солодко, швидко, якісно.

Дидактичні ігри за темою

«Чарівний мішечок»

«Четвертий зайвий»

«Зберемо овочі в корзину»

«Доберіть ознаку»

«Доберіть дію»

«Один – багато»

«Угадайте за запахом, на дотик»

«Вершки – корінці»

«На городі»

Діти повинні знати

Що належить до овочів.
Де ростуть овочі.
Як і коли ми садимо овочі.
Що потрібно для того, щоб овочі вирости великими та смачними.
Хто, як і коли збирає овочі.
Як переробляють та зберігають овочі.
Користь людині від овочів

Лексична тема «Свійські тварини»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: собака, їжа, намордник, ошийник, пес, шерсть, щеня, цуценя кіт, вуса, кошеня, кігті, лапки, мордочка; свиня, кабан, поросля, п'ятачок, корова, телятко, ріг, хлів, череда; баран, ягня;

прикметники: бездомний, довірливий, кімнатний, ласкавий, вусата, грайлива, дика, хитра, смугаста, голодний, доглянутий, ситий;

дієслова: бігти, боятися, годувати, дресировати, кусатися, лащитися, скавучати, стерегти, харчувати, дряпати, підкрадатися, шкрябати, верещати, рити, хрюкати, доглядати, жувати, мукати, пережовувати;

прислівники: весело, голосно, обережно, спокійно, тихо, ласкаво, нерухомо, швидко, безшумно, брудно, чисто, зелено, смачно, повільно.

Дидактичні ігри за темою

«Хто в кого?»

«Чия голова? Чиє вухо? Чий хвіст?»

«Назвіть дію»

«Відгадайте за описом»

«Запам'ятайте та назвіть»

«Четвертий зайвий»

«Що змінилось?»

Лото «Свійські тварини»

Діти повинні знати

Свійські тварини.

Чому їх називають свійськими.

Яку користь має від них людина.

Як ми називаємо дитинчат свійських тварин.

Де вони живуть.

Як ми повинні піклуватися про наших молодших друзів.

Лексична тема «Свійські птахи»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: берег, гуска, гусеня, качка, каченя, курка, курча, перо, пір'їна, хвіст, яйце, дзьоб, шпора, м'ясо, пух;

прикметники: білий, сірий, крилатий, породистий, свійський, швидка, ряба;

дієслова: вивести, дзьобати, кудкудакати, кукурікати, клювати, нести, пити, ходити, шукати, здобувати, плавати, гелготати, скубти;

прислівники: важно, велично, голосно, жваво, дзвінко.

Дидактичні ігри за темою

«Хто як розмовляє?»

«Що вміють птахи?»

«Хто як переміщується?»

«Вгадайте, чиє крило? Чий хвіст? Чия голова?»

«У кого хто? (У качки – каченя)»

«Один — багато»

«Хто живе на птахофермі?»

«Четвертий зайвий»

Діти повинні знати

Яких птахів називають свійськими.

Чому їх так називають.

Яку користь люди отримують від свійських птахів.

Як розводять свійських птахів.

Як потрібно доглядати за ними.

Лексична тема «Дикі тварини»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: заєць, вовк, лисиця, білка, їжак, ведмідь; мисливець, рушниця, зайчиха, зайченятко, вовчиха, вовченятко, їжачиха, їжаченята, ведмедиха, ведмежатко; шерсть, кігті, хижак, лігвище, барліг (барлога), нора, голод, звір;

прикметники: короткошерстий, спритний, боягузливий, голодний, злий, небезпечний, хижий, дикий, сірий, кошлатий, волохатий, косолапий, незграбний;

дієслова: мчати, притаїтися, перекидати, розмножуватися, бачити, стріляти, зустрічатися, цілитися, підкрадатися, жити, виховувати, піклуватися, добувати, полювати, винищувати;

прислівники: швидко, повільно, обережно, тихо, тепло, холодно, близько, високо, низько, охоче, влучно, далеко.

Дидактичні ігри за темою

«Чия мама? Чиї дітки?»

«Хто домашній, а хто дикий?»

«Чий, чия, чиї?»

«Хто де живе?»

«У кого хто? (У лисиці – лисеня)»

«Назвіть маму»

«Про кого можна так сказати? (Лякається, кусає, виє, скаче...)»

Діти повинні знати

Назви диких тварин.

Їх відмінність від свійських.

Де вони живуть.

Як ми називаємо дитинчат диких тварин.

Де і як вирощують хижаки свої малюків.

Особливості життя вовка, лисиці, ведмедя, їжака, білки.
Відмінності проживання тварин влітку та взимку.

Лексична тема «Зима»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: зима, лід, сніг, ожеледь, іній, хурделиця, мороз, ковзанка, бурулька, сніжинка, вітер, снігова баба, завірюха, снігурка, санки;

прикметники: холодна, сніжна, морозна, кришталева, сніжно-біла, пухнастий, похмурий, вітряний, сонячний, морозний, зимовий;

дієслова: мерзнути, кататися, ковзатися, ліпити, тремтіти, грітися;

прислівники: похмуро, зимно, холодно, радісно, весело.

Дидактичні ігри за темою

«Доберіть ознаку»

«Лови, кидай – місяць року називай»

«Дуємо на сніжинку»

«Коли це буває?»

«Що надінемо на вулицю?»

Діти повинні знати

Яка пора року настає після осені.

Зимові місяці.

Прикмети зими.

Погоду взимку.

Як готуються до зими люди, звірі та птахи.

Що ми святкуємо взимку.

Чим подобається зима дітям.

Лексична тема «Зимуючі птахи»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: ворона, горобець, синичка, снігур, сорока, зграя, каркання, горобеня, дзьоб, лапка, хвіст, пір'я, грудка, комахи, гусениці, шкідники;

прикметники: голосна, велика, маленька, корисна, весела, ошатна, спритна, червоногрудий, жовтогруда, сіренький;

дієслова: літати, пурхати, дзьобати, стрибати, знищувати, зловити, цвірінкати, чепуритися, годувати, захищати, кричати, гніздуватися;

прислівники: голосно, охоче, швидко, спритно, уважно, високо, далеко, низько, близько, рано, пізно, швидко.

Дидактичні ігри за темою

«Швидко м'яч кидайте – пташку називайте»

«Назвіть лагідно»

«Порахуємо птахів» (1 – 10)

«Хто як кричить?»

«Вгадайте пташку за описом»

«Один – багато»

«Доберіть дію»

«Літає – не літає»

«Відлітають – не відлітають»

Діти повинні знати

Назви птахів.

Чому ми їх називаємо зимуючими.

Де живуть та чим харчуються зимуючі птахи.

Опис пташки.

Як ми можемо допомогти їм в лиху годину.

Лексична тема «Меблі»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: бильце, вішалка, дивані дзеркало, канапа, колиска, крісло, люлька, ліжко, лава, меблі, мисник, полиця, сервант, стіл, стілець, стільчик, скриня, табурет, торшер, шафа, шухлядка;

прикметники: домашня, дитяча, журнальний, красива, м'яка, низька, нова, платтяний, плетена, полірована, світла, темна, чиста;

дієслова: відчиняти, відсувати, зачиняти, лежати, мити, повісити, розстелити, розсовувати, стелити, струшувати, чистити;

прислівники: високо, ліворуч, низько, праворуч, раптом, старанно, крізь, тепло.

Дидактичні ігри за темою

«Назвіть предмет»

«Із чого це зроблено?»

«Куди поставимо меблі?»

«Назвіть, який? (З дерева – дерев'яний)»

«Четвертий зайвий»

«Доберіть ознаку»

«Що змінилось?»

Діти повинні знати

Що являє собою поняття меблі.

Яким є призначення меблів.

Із чого виготовляють меблі.

Із чого складаються предмети меблів.

Яке значення мають меблі в житті людини.

Лексична тема «Новорічне свято»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: зима, свято, ялинка, Снігуронька, Дід Мороз, вірші, пісні, танці, зірка, серпантин, вогники, гірлянди, хлопавка, прикраси, гості, подарунки, поздоровлення;

прикметники: новорічний, святковий, веселий, радісне, різнобарвні, сріблясті, блискучі, кольорові;

дієслова: танцювати, співати, зустрічати, поздоровляти, прикрашати, запалювати, розважатися;

прислівники: весело, красиво, зимно, радісно, смішно, жваво.

Дидактичні ігри за темою

«Угадайте за описом (іграшки)»

«Що у Діда Мороза в торбинці?»

«Прикрасимо ялинку»

«Задуємо свічки»

«Назвіть, який?»

«Запам'ятайте, повторіть»

«Новорічні перетворення»

Діти повинні знати

Як ми зустрічаємо Новий рік.

З якого місяця починається рік.

Як святкують Новий рік.

Хто приходить до дітей на свято.

Які подарунки отримують діти.

Як відбувається це свято в дитячому садку.

Лексична тема «Різдво»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: зима, свято, святки, колядки, щедрівки, пісні, танці, зірка, подарунки, мішок, привітання;

прикметники: веселе, жваве, радісне, різдвяна, щедрі, великий, щасливі;

дієслова: ходити, водити, щедрувати, колядувати, поздоровляти, танцювати, співати, веселитись, вітати, прославляти, смакувати, дарувати;

прислівники: весело, яскраво, щедро, охоче, барвисто, холодно, зимно, морозно, радісно.

Дидактичні ігри за темою

«Який подарунок є у мішку?»

«Різдвяні перетворення»

«Слухайте, поправляйте»

«Доберіть слово»

«Запам'ятайте, повторіть»

Ігри, хороводи, колядки, щедрівки

Діти повинні знати

Що за свято Різдво.

Як святкують його в родині.

Різдвяні розваги.

Лексична тема «Їжа. Продукти харчування»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: кухар, страва, харчування, борошно, хліб, булка, сніданок, обід, вечеря, каша, суп, чай, компот, кава, консерви, котлети, пиріг, ковбаса, молоко, масло, сметана, макарони, м'ясо, олія, печиво, борщ, сир, страва, сухарі, цукерки, торт, фрукти, овочі;

прикметники: смачний, гарячий, холодний, варений, жарений, печений, їстівний, запашний, овочевий, м'ясний, м'який, рибний, солодкий, фруктовий, черствий;

дієслова: варити, готувати, пекти, смажити, їсти, чистити, консервувати, снідати, обідати, вечеряти;

прислівники: багато, повно, гаряче, спочатку, смачно.

Дидактичні ігри за темою

«Приємний запах»

«Зваримо борщ»

«Вгадайте за запахом»

«Повар»

«Ложка та стакан»

«Розкладіть продукти на місця»

«Накриваємо стіл до обіду»

Діти повинні знати

Що потрібно людині для життя.

Якого походження буває їжа.

Яка їжа потрібна людині.

Хто і де готує їжу.

Як потрібно подавати їжу на стіл.

Як необхідно поводитися за столом.

Лексична тема «Посуд»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: посуд, кастроля, бідон, сковорода, тарілка, чашка, чайник, ніж, миска, виделка, глечик, чайник: ручка, кришка, носик, дно;

прикметники: глиняний, фарфоровий, металевий, емальований, скляний, новий, старий, холодний, гарячий, красивий, брудний;

дієслова: варити, їсти, зберігати, тушкувати, принести, розігрівати, смажити;

прислівники: смачно, чисто, гаряче, важко, брудно, корисно.

Дидактичні ігри за темою

«Із чого виготовлений посуд?»

«Ложка і чашка (прислівники)»

«Запам'ятайте, повторіть»

«Кухар»

«Четвертий зайвий»

Діти повинні знати

Яким буває посуд. Його призначення

З яких частин він складається.

Колір. Форму. Розмір.

З якого матеріалу виготовлений.

Лексична тема «Одяг»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: берет, вбрання, костюм, куртка, комірць, колготки, комбінезон, кофта, одяг, пальто, плаття, пояс, панама, рукавиці, сорочка, сукня, светр, спідничка, сарафан, футболка, халат, хустка, шарф, шкарпетки, шапка, штани, шуба;

прикметники: блакитний, вогкий, гарний, довгий, жовтий, зелений, зимовий, красивий, літній, мокрий, махровий, м'який, м'який, новий, народний, національний, осінній, плетений, тісний, теплий, хутрянний, чистий;

дієслова: вишивати, вішати, в'язати, застібнути, знімати, замастити, заправити, міряти, надівати, наряджатися, носити, одягати, прати, прасувати, пришивати, повісити, переодягтися, роздягати;

прислівники: акуратно, взимку, збоку, навиворіт, охайно, холодно.

Дидактичні ігри за темою

«Що у кого?»

«Хто в що вдягнений?»

«Розкладіть по полицям»

«Крамниця»

«Великий – маленький»

Лото «В світі одягу»

«Кого я бачу, що я бачу?»

«Що змінилось?»

«Запам'ятайте та назвіть»

Діти повинні знати

Що таке одяг.

Навіщо одяг потрібен людині.

Види одягу (осінній, зимовий, весняний, літній; домашній, вечірній, спортивний тощо).

Що з їх одягу їм подобається найбільше.

Хто та як виготовляє одяг.

Як потрібно ставитися до свого одягу.

Лексична тема «Моє місто. Мій дім»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: місто, село, вулиця, провулок, проспект, пішохід, парк, музей, театр, кінотеатр, школа, ліцей, коледж, університет, фабрика, завод, кафе, ресторан;

прикметники: великий, затишний, зелений, охайний, велична (річка), широкі (вулиці), красивий;

дієслова: розлігся, тече, височіє, біжить, вчаться, працюють, відпочивають.

Дидактичні ігри за темою

«Доберіть ознаку та дію»

«Мандрівка вулицею»

«Назвіть одним словом»

«Четвертий зайвий»

«1 – 2 – 5 – 9»

«Назвіть свою домашню адресу»

Діти повинні знати

В якій країні ми живемо.

Як називається наше місто.

Вулиці Кам'яця-Подільського.

Яка річка тече біля нашого міста.

Які осередки культури є в нашому місті.

Промислові підприємства.

Де працюють їх батьки.

Що відвідують та де навчаються діти.

Що найбільше подобається їм у нашому місті, а що – ні.

Що ми повинні робити, щоб наше місто стало кращим.

Свою домашню адресу.

Лексична тема «Правила дорожнього руху»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: світлофор, перехід, пасажир, пішохід, транспорт, площа, шофер, тротуар;

прикметники: наземний (транспорт), широкий, вузький, смугастий, спокійний, витриманий, уважний, доброзичливий, червоний, жовтий, зелений, проїжджа (частина);

дієслова: їхати, йти, перебігати, переходити, зупинятися, дотримуватись (правил), поводитися (чемно).

Дидактичні ігри з теми

«Мандрівка містом»

«Що ми бачили у місті?»

«Подорож автобусом (тролейбусом)»

«Як ми переходимо вулицю»

Діти повинні знати

Який рух на нашій вулиці. (*Односторонній, двосторонній*)

Де дозволяється ходити людям.

Чому вони повинні ходити тільки тротуаром.

По якому боці тротуару повинні іти люди.

Як та де ми можемо перейти вулицю.

Чим регулюється рух на вулиці.

Що означають сигнали світлофора.

Хто ще керує рухом транспорту і пішоходів на вулиці.

Дорожні знаки, а також те, що вони означають.

Правила поведінки на вулиці і в пасажирському транспорті.

Лексична тема «Професії. Трудові дії»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: інженер, маляр, слюсар, вчитель, хлібороб, вихователь, логопед, міліціонер, лікар, перукар, кухар, агроном, доярка, скотар, вівчар, чабан, садівник, тракторист, комбайнер, продавець;

прикметники: вмілий, вдалий, вправний, талановитий, знаючий, стриманий, працелюбний;

дієслова: учить, лікує, стриже, готує, сіє, оре, пасе, доїть, турбується, вирощує, продає;

прислівники: акуратно, швидко, добре, турботливо, важко, чемно, якісно.

Дидактичні ігри за темою

«Хто це?»

«Назвіть професію»

«Хто де працює?»

«Яка професія є найголовнішою?»

«Кому що потрібно для роботи?»

Діти повинні знати

Які професії мають їх батьки.

Як і де люди навчаються своєї справи.

Люди яких професій працюють в дитячих садочках, школі.

Хто працює в магазині (перукарні, кафе).

Які інструменти потрібні їм для роботи.

Як потрібно ставитись до своєї роботи.

Лексична тема «Будівельні професії. Трудові дії»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: маляр, штукатур, крановик, бульдозерист, столяр, шофер, самоскид, бульдозер, екскаватор, підйомний кран, архітектор;

прикметники: працьовиті, сумлінні, висотні, будівельні, важка, необхідна;

дієслова: будувати, штукатурити, фарбувати, стелити, склити, крити, водити;

прислівники: добре, важко, сумлінно, високо, низько.

Дидактичні ігри за темою

«Що потрібно будинку?»

«Яка професія є головною?»

«Хто ким працює?»

«Назвіть професію»

Діти повинні знати

Назви професій.

Як і де люди навчаються своєї справи.

Будівельні професії.

Яку роботу виконує архітектор.

Які інструменти їм необхідні для роботи.

Лексична тема «Весна. Мамине свято»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: весна, береза, сережки, свято, подарунок, бурулька, веснянка, струмок, сонце, квіти;

прикметники: світлий, радісний, яскравий, весняний, ніжний, працелюбна, ласкава, добра, рідна;

дієслова: світить, гріє, тане, біжить, пригріває, розцвітає, даруємо, любимо, поздоровляємо;

прислівники: щасливо, цікаво, важко, добре, міцно, лагідно.

Дидактичні ігри за темою

«Як ми маму будемо вітати?»

«Назвіть жіночу професію»

«Хто це робить?»

«Доберіть лагідні слова»

«Кому що потрібно для роботи?»

«Четвертий зайвий»

Діти повинні знати

Яке свято буває навесні.

Хто для людини дорожче всіх на світі.

За що ми любимо наших мам.

Що робить мама вдома.

Які професії мають їх мами.

Чим вони можуть допомогти своїм мамам.

Як вітати мам.

Лексична тема «Звідки хліб прийшов?»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: пшениця, жито, колосок, хліб, снопи, хлібороб, комбайн, трактор, комбайнер, тракторист, сіялка, зерно, тік, млин, мука, тісто, пиріг, торт, печиво, батон, кукурудза, озимина;

прикметники: золотий, пшеничний, житній, здобний, пухка, важкий;

дієслова: сіяти, ростити, збирати, жати, молотити, молоти, місити, пекти, їсти, зріти, сушити;

прислівники: легко, тепло, турботливо, важно, якісно.

Дидактичні ігри за темою

«Звідки хліб з'явився?»

«Що де росте?»

«Доберіть ознаки»

«Зберемо врожай на полі і на городі»

Діти повинні знати

Який хліб вони люблять.

Як вирощують хліб.

Хто працює на полі.

Якою є дорога від зернинки до булки.

Навіщо людині хліб.

Лексична тема «Птахи – вісники весни»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: птахи, чапля, бусол, лелека, ластівка, журавлі, зозуля, соловейко;

прикметники: маленький, сіренький, білоголовий, голосистий, дзвінкий;

дієслова: лежить, цвірінчить, співає, звивати (гніздо), виводити (пташенят).

Дидактичні ігри за темою

«Четвертий зайвий»

«Літають – не літають»

«Хто як кричить?»

Лото «Птахи»

«Телефон» – спільнокореневі слова, дії, ознаки

Діти повинні знати

Яка зараз пора року.

Зміни в природі, що відбуваються навесні.

Назви птахів, які першими прилітають із теплих країв. (*Шпаки, стрижі, ластівки*)

Перелітних птахів.

Чому ці птахи повертаються до рідного краю.

Зовнішній вигляд пташки за планом:

– Яка в неї голова, дзьоб?

– Який тулуб, хвіст?

– Чим вкрите тіло?

– Якого кольору пір'я?

– Який має голос?

– Що змінилось в житті птиці з настанням весни?

Лексична тема «Весняні роботи в саду та на городі»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: город, поле, сад, лопата, граблі, грядка, трактор, сіялка, зерно;

прикметники: весняний, чорна, волога (земля);

дієслова: орати, розпушувати, копати, поливати, сіяти.

Дидактичні ігри за темою

«Назвіть сільськогосподарський інвентар та машини»

«Назвіть сільськогосподарські професії людей»

«Хто де працює?»

«Кому що потрібно для роботи?»

«Звідки до нас прийшли овочі? Фрукти?»

Діти повинні знати

Прикмети весни.

Чому люди говорять: «Весняний день – рік годусь.»

Які роботи проводяться на полях, на городах.

Які знаряддя праці їм потрібні.

Як ми повинні доглядати посіяну зернинку.

Чим можуть допомогти у весняних роботах.

Лексична тема «Весна. Квіти»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: назви квітів: пролісок, крокус, фіалка, мімоза, мак, ромашка, дзвоники, волошки, кульбаба, барвінок, мати-й-мачуха;

прикметники: красивий, ніжний, духмяний, червоний, синій, жовтий, голубий, різнокольоровий, барвистий;

дієслова: росте, квітне, нюхати, зривати, поламати, охороняти, вирощувати.

Дидактичні ігри за темою

«Упізнайте за описом»

«Зберемо букет»

«Четвертий зайвий»

«Якого кольору квіти на нашій грядці?»

Діти повинні знати

Зміни, які відбулися в природі із настанням весни.

Квіти, що з'явилися першими після танення снігу. (*Пролісок, крокус, фіалка, мімоза, тюльпан*)

Колір і запах квітів.

Частини квітки. (*Корінь, стебло, листя, квітка*)

Квіти, що розквітають на лугах та полях пізніше. (*Ромашка, мак, дзвоники, кульбаба, мати-й-мачуха, барвінок, конвалія, волошки*)

Лікарські квіти.

Як берегти та охороняти природу.

Лексична тема «Кімнатні рослини»

Поповнення словника за темою

Закріпити та ввести в мовлення:

іменники: рослина, квітка, кактус, герань, бегонія, аспарагус, фікус, драцена, плющ, посадка, підкорм, полив, пересадка;

прикметники: барвисті, ароматні, запашні, пахучі, різнокольорові, розкішні, колючий, вологий, соковите;

дієслова: вирощувати, сіяти, турбуватися, поливати, бризкати, пересаджувати, милуватися;

прислівники: охоче, весело, радісно, швидко.

Дидактичні ігри за темою

«Відгадайте за описом»

«Лови та кидай – кімнатні рослини називай»

«Запам'ятайте, назвіть»

«Зберемо букет»

«Магазин квітів»

Діти повинні знати

Кімнатні квіти.

Як можна виростити квітку.

Як потрібно турбуватися про квіти.

Навіщо потрібні кімнатні квіти.

Роль гри у збагаченні та активізації словника дітей із порушенням мовленнєвого розвитку

Величезна роль у розвитку і вихованні дитини належить грі – найважливішому виду дитячої діяльності. Гра – важливий засіб розумового виховання дитини. Знання, здобуті в дитячому садку і вдома, знаходять у грі практичне застосування і розвиток. У грі не можна мовчати. І дитина говорить. Ігри з лялькою, ведмедиком, зайчиком спонукають її до розмов, активізують і уточнюють її словник, виховують уважність до точності висловленої думки, культуру мовлення.

Дошкільник не може лише споглядати, він прагне до активної взаємодії з навколишнім середовищем. Безпосередній контакт дитини з предметами дає змогу пізнати ті властивості, якими вони різняться, і викликає у дитини безліч запитань. Задовольнити дитячу допитливість, залучити її до активного пізнання навколишнього світу, збагатити та активізувати словник дитини допомагає гра. Навчати, граючись!

Ця ідея цікавила багатьох педагогів та вихователів. Вирішити цю проблему зміг сучасний педагог Ш. Амонашвілі. Він показав, як через гру можна увести дитину в складний світ пізнання, що ширше дитина обізнана з навколишнім світом та життям, то різноманітніші її ігри. Протягом дитинства вона встигає програти сотні ролей: це і лікар, і продавець, і учитель.

Саме у грі можна здійснювати корекцію мовленнєвого розвитку, зокрема збагачувати та активізувати словник дітей. Слід відзначити, що

робота в логопедичній групі потребує використання ігрових засобів іще більше, ніж у звичайних групах садочка. Адже діти-логопати здебільшого інтелектуально здорові, і тому потреби до гри в них такі самі, як і в їхніх однолітків. Вихователь в його роботі з дітьми дотримується таких основних правил:

1. Широко застосовує ігри в повсякденній роботі: при цьому пам'ятає про їх значущість загалом як засобу фізичного, розумового, морального і естетичного виховання дітей.

2. При проведенні гри зважає на можливі особливості поведінки дітей з порушенням мовленнєвого розвитку.

У своїх працях А. Макаренко неодноразово наголошував, що «у дитини є потяг до гри і його потрібно задовольняти; для дітей ігри мають виняткове значення: гра для них – навчання, праця, серйозна форма виховання.»

У ході гри діти мають можливість діяти, конкретні дії зумовлюють мовленнєву активність дошкільника і водночас спрямовують розвиток гри. Саме у грі розвивається уміння дитини переносити функції, способи дії з одного предмета на інший, що має вирішальну значущість для розвитку наочно-образного мислення та розвитку зв'язного мовлення дошкільників. Дитина словом позначає свої дії, осмислюючи їх у такий спосіб, словом вона користується, щоб доповнити дії, виразити свої думки і почуття.

У грі між дітьми встановлюється надзвичайно насичений мовленнєвий зв'язок, що має можливість виходу за межі конкретної ситуації. Гра – перехідна проміжна ланка між повною залежністю мовлення від речей і предметних дій та свободою слова. Саме у «звільненні слова» і полягає значення гри з однолітками для мовленнєвого розвитку дітей. Граючись,

вони не лише маніпулюють іграшками, а й пояснюють, що саме роблять.

Без пояснень, які надають нового змісту предметам і діям, неможливе ні осмислення ролей, ні освоєння умовного простору гри. Причому це пояснення завжди комусь адресоване.

Без домовленості та взаємного розуміння гра розпадається.

Отже, використання ігор, ігрових вправ під час навчання не тільки відповідає психологічним потребам цього віку, а й створює оптимальні умови для збагачення та активізації словника дітей із порушенням мовленнєвого розвитку.

Застосування біоенергопластики в корекційній роботі з дітьми-логопатами

У корекційній роботі особливу роль відіграє формування у дітей кінестетичних відчуттів органів артикуляції, що дозволяють відчути контрастність положення язика, щелеп, губ, спрямованість видиху. Їх чіткість обумовлена дотиковими відчуттями, що особливо важливо на початкових етапах постановки звуків, коли ще не сформована слухова диференціація. Застосування біоенергопластики ефективно прискорює виправлення дефектних звуків у дітей зі зниженими і порушеними кінестетичними відчуттями, оскільки, працюючи, долоня багаторазово посиляє імпульси, що йдуть до кори головного мозку від язика. За даними А. В. Ястребової та О. І. Лазаренко біоенергопластика – це поєднання рухів апарату артикуляції з рухами руки. Рухи тіла, спільні рухи руки й апарату артикуляції, якщо вони пластичні, розкріпачені та вільні, допомагають активізувати природний розподіл біоенергії в організмі. Це надзвичайно благотворно впливає на активізацію мовленнєвої та інтелектуальної діяльності дітей, розвиває координацію рухів і дрібну моторику. Синхронізація роботи з органами артикуляції та дрібною моторикою пальців дозволяє швидко прибрати зорову опору – дзеркало і перейти до виконання вправ за відчуттями. Це особливо важливо, оскільки в реальному житті діти не бачать своєї артикуляції.

1. Біоенергопластика оптимізує психологічну базу мовлення, покращує моторні можливості дитини за всіма параметрами, сприяє корекції звуковимови, фонемних процесів.

2. Біоенергопластика дозволяє реалізувати комплексний розвиток дрібної моторики рук, мовлення, мислення, почуття ритму.
3. Синхронізація роботи з органами артикуляції та дрібною моторикою пальців скорочує час занять, не лише не зменшуючи, зле навіть посилюючи їх результативність.
4. Вона дозволяє швидко прибрати зорову опору — дзеркало і перейти до виконання вправ за відчуттями. Це особливо важливо, оскільки в реальному житті діти не бачать своєї артикуляції.

Мета використання біоенергопластики:

- розвивати координацію рухів, дрібної моторики пальців рук, органів артикуляції;
- нормалізувати м'язовий тонус;
- подолати синкенезію, спастичне застигання пальців руки в неприродному положенні;
- формувати кінестетичне відчуття напруження та розслаблення;
- активізувати мовленнєву та інтелектуальну діяльність дитини;
- розвивати пам'ять, довільну увагу, зорове і слухове сприйняття;
- формувати вміння діяти за словесними інструкціями;
- адаптувати вправи біоенергопластики до рухових, неврологічних і психологічних особливостей дітей із ЗНМ, ускладнені стертою формою дизартрії.

«Біоенергопластика» включає в себе три базових поняття: біо – людина, як біологічний об'єкт; енергія – сила, необхідна для виконання певних дій; пластика – пов'язане з пластичністю рух, який характеризується безперервністю, енергетичною наповненістю, емоційною виразністю.

Для корекційної роботи найбільш значимим являється поєднання біоенергопластики (плавних рухів кистей рук) з рухами органів артикуляційного апарату. Під час виконання артикуляційної вправи рука показує, де і в якому положенні знаходиться язик, нижня щелепа і губи.

Спочатку з дитиною розучують вправи без використання рухів рук. Рука дитини підключається тільки після засвоєння нею артикуляційного руху: спочатку дитина використовує ведучу руку, потім відпрацьовує рухи другою рукою і лише потім двома руками одночасно. Дорослий повинен стежити за тим, щоб кисть дитини не напружувалася, рухи повинні бути плавними, розкутими, повинна дотримуватися синхронність і точність дій артикуляційних органів і кистей рук. Рука повинна перебувати на рівні сонячного сплетіння паралельно підлозі або паралельно до зігнутих ніг сидячого.

Тематичний словник формул мовленнєвого етикету, мовленнєвих штампів, реплік

Ситуація привітання

Формули мовленнєвого етикету: привіт, здрастуйте, доброго здоров'я; здоровенькі були; добрий день; добрий вечір; доброго ранку; доброго дня; доброго вечора; вітаю; дозвольте вас привітати. Реакції-відповіді: як ти (ви) живете; як твоє (ваше) життя; як справи; як ідуть твої справи; як життя; як справи; як успіхи; що нового; що чути; як твоє (ваше) здоров'я; нормально; погано; добре; все добре; усе гаразд; не скаржусь; все без змін; все як і раніше; все по-старому; все як завжди; нічого; нічого особливого; нічого не сталося; так собі; не знаю, що й сказати; наче нічого; здається б то нічого; ні те, ні се; похвалитися нічим; краще не питаєш; гірше нікуди; гірше не придумаєш; спасибі, добре; дякую, непогано; потихеньку; радий (а) тебе (вас) бачити; я дуже радий (а) тебе (вас) бачити; яка приємна зустріч; що я бачу; це ти.

Ситуація прощання

Формули мовленнєвого етикету: до побачення; до зустрічі; до неділі; до вечора; до свята; до літа; прощай (те); прощавайте; всього найкращого; всього доброго; будь(те) здоровий (і); щасливо; на все добре; хай вам (тобі) щастить; дозвольте попрощатися; дозвольте відкланятися; всього; привіт; спокійної ночі; на добраніч. Реакції-відповіді: я з тобою (з вами) не прощаюся; ми ще побачимось; я ще побачусь з тобою (з вами); не забувай (те) нас; приходьте; телефонуй (те); пиши (іть); не забувай (те) писати; дай (те) про себе знати; ласкаво просимо до нас; щасливої дороги; щасливої подорожі; в добрий час; і вам (тобі) бажаю щастя; дякую (ємо) за все; вибачте, що затримав (ла) вас; вибачте, що забрав (ла) стільки часу.

Ситуація звертання, привернення уваги

Формули мовленнєвого етикету і ситуації діалогічного спілкування: пробачте; вибачте; перепрошую; вибачте, що турбую (вас); вибачте, що потурбував (-ла); вибачте, дозвольте ввійти; вибачте, будь ласка, ви не підкажете; вибачте, не могли б ви сказати, де знаходиться... (коли відчиняється...); скажіть будь ласка; вибачте, ви не знаєте...; вибачте, ви не скажете...; вибачте, не могли б ви сказати...; будьте ласкаві; будьте люб'язні. Ви не можете (сказати); не могли б ви; вам не важко; можна (дозвольте) вас запитати; можна вас (тебе) на хвилинку; слухаю вас (тебе); чим можу бути корисним; я до ваших послуг.

Ситуація прохання

Формули мовленнєвого етикету і ситуації діалогічного спілкування: дай (-те); зроби (-іть); будьте ласкаві; будь ласка і вибачте, будь ласка; зробіть люб'язність; не відмовтесь в люб'язності; я прошу тебе (вас); я хочу попросити тебе (вас); я хотів (-ла) би попросити тебе (вас), щоб ви (ти); я можу вас попросити?; можна в тебе (у вас) попросити?; прошу вас; дуже тебе

(вас) прошу; ви не могли б...? можливо, ви ...? зробиш (це)? не відмовляйте мені у проханні...

Ситуація подяки

Формули мовленнєвого етикету і ситуації діалогічного спілкування: дякую; дякую, ви дуже люб'язні; спасибі, ви так багато зробили для мене; дякую тобі (вам) за..., щиро дякую; спасибі; від душі дякую тобі (вам) за...; сердечно дякую тобі (вам) за...; я вдячний (-а) тобі (вам); я вдячний (-а) тобі (вам) за те, що...; як я тобі (вам) вдячний (-а); я тобі (вам) надзвичайно вдячний (-а); я тобі (вам) вдячний (-а) за те, що...; я хочу подякувати вам за...; я тобі (вам) настільки вдячний; як би ви знали, як вдячний (-а); я буду тобі (вам) дуже вдячний (-а); не варто; нема за що; яка може бути подяка; ну що ви, не варто; ну що ви, такі дрібниці; прошу; на здоров'я.

Ситуація втішання, співчуття

Формули мовленнєвого етикету і ситуації діалогічного спілкування: заспокоюй (-теся, -ся); не хвилюйтеся; не нервуйтеся; не дратуйтеся; все минеться; візьми себе в руки; тримай (-те) себе в руках; не падай (-те) духом; не приймай (-те) цього близько до серця; не звертай (-те) (на це) уваги; не втрачай (-те) витримки (холоднокровності); викинь (-те) це з голови; зберися (зберіться) з силами; не думай (-те) про це; не згадуй (-те) про те, що сталося; не треба хвилюватися; не потрібно дратуватися; не треба думати про це; треба взяти себе в руки; треба заспокоїтися; все буде (закінчиться) добре; все буде гаразд; (як) я вам (тобі) співчуваю; (як) я вас (тебе) розумію; нічого не поробиш; тут нічим не допоможеш; тут нічого не змінити; ви (ти) не винні (-ен, -а); це не ваша провина; це дрібниці; які дрібниці; це несерйозно; не страшно; тут нема причини для хвилювання.

Ситуація компліменту

Формули мовленнєвого етикету і ситуації діалогічного спілкування: ви маєте хороший вигляд (прекрасний, чудовий вигляд); сьогодні (останнім часом, завжди) ви маєте прекрасний вигляд; це дуже гарна (красива) жінка; ти (ви) гарна (красива, розумна, добра, чуйна...); тобі (вам) так личить цей костюм (нова зачіска, колір блузки...); у тебе (вас) хороший голос (гарна посмішка, прекрасні очі, струнка фігура...); ти (ви) так прекрасно співаєте (чудово танцюєте, прекрасно граєте в шахи, на скрипці...); у тебе (вас) хороший характер (лагідний, добрий, поступливий...); у тебе (вас) хороший смак (гарне почуття гумору, гострий розум); тобі (вам) личить цей светр (цей колір, капелюшок); ти (ви) добре учинила (-и) (правильно зробили, справедливо сказали...); ти (ви) молодець (розумниця); добре; прекрасно; чудово; відповідь на комплімент: дякую; дякую за комплімент; ви (ти) мені робите(-ш) комплімент; це тільки комплімент; ну що ви, це вам тільки здається; ви (ти) перебільшуєте (ш); ну що ви (ти); мені дуже приємно; приємно це чути; (я) радий (-а), що тобі (вам) сподобалось (це); мені приємно, що ти (ви) так вважаєш (-те); я дуже радий, що ти (ви) так думаєш (-те); і в тебе гарна зачіска; те ж можна сказати і про тебе (вас).

Ситуація вибачення

Формули мовленнєвого етикету: вибачте; вибачте, будь ласка; вибачте, що потурбував; вибач, будь ласка, я ненавмисне; вибач мені, будь ласка, я не хотів (ла); даруйте мені; пробачте мені, будь ласка; вибач (-те), будь ласка, за те, що тебе (вас) турбую; прошу вибачення; перепошую; прийміть мої вибачення; дозвольте вибачитись перед вами, попросити пробачення; я хотів (-ла) би попросити у вас вибачення; я хочу вибачитись (перед вами); я повинен (-на) попросити в тебе (у вас) пробачення; якщо ти (ви) можеш (-те), вибач (-те) мені; не сердься на мене. Реакції відповіді: будь ласка; (я) приймаю твої (ваші) вибачення; ну що ти (ви); нема за що вибачатись; які дрібниці; це дрібниці; ну добре; гаразд.

Ситуація згоди, дозволу, відмови, заборони

Формули мовленнєвого етикету і ситуації діалогічного спілкування: прохання про дозвіл щось зробити: можна мені...?; я можу...?; чи можна мені...?; чи не можу я...?; дозвольте, я; дозвіл: будь ласка; прошу; добре; згода; зараз; почекайте, будь ласка; хвилинку; почекайте хвилинку; так; так, будь ласка; так звичайно; можна; звичайно; обов'язково; не сумнівайтесь; не хвилюйтеся; що за запитання?; можете на мене розраховувати; можете бути спокійні; відмова: (я) не можу; ніяк не можу; ні, не можу; з задоволенням би..., але...; дуже шкода, але...; мені шкода, але не можу; заборона: не можна; ні; ні, не можна; ні в якому разі; ні за що; ні за яких обставин; про це не може бути і мови; ні, ні і ще раз ні; я не дозволяю; я забороняю; я не можу дозволити; на жаль, не можна; на жаль, не можу дозволити; я б дозволив (ла), але...; звичайно, не можна; безумовно, не можна.

Ситуація поздоровлення, побажання, вручення подарунків

Формули мовленнєвого етикету і ситуації діалогічного спілкування: (я) бажаю (вам, тобі); (я) бажаю (вам, тобі), зичу; бажаю (вам, тобі) усього найкращого (всього доброго, щастя, успіхів, удачі; прийміть (мої) найкращі (найтепліші, найсердечніші, гарячі) побажання; бажаю тобі (вам) добре відпочити (швидше одужати, не хворіти, скласти іспит, не застудитись); успішної (тобі) поїздки; хорошої погоди; ні пуху, ні пера (відповідь: до біса); довгих років життя; не хворій (видужуй); не сумуй; будь (-те) щасливий (-а, -і); будь (-те) здоровий (-а, -і); будь розумницею; я хочу (хотів, -ла би) побажати вам (тобі) щастя (здоров'я,...); мені хочеться побажати вам (тобі); реакції-відповіді: дякую; дякую за побажання; спасибі за добрі побажання; і вам (тобі) бажаю щастя (успіхів, здоров'я); і вам (тобі) також; і вам того самого; сподіваюсь на це; сподіваюсь, що буде так; добре, якби це було так; поздоровляю (вітаю) тебе (вас) з...; вітаю вас від усієї душі; поздоровляє вас від щирого серця; сердечно вітаю вас (тебе); гаряче поздоровляю вас; я хочу поздоровити вас (тебе); прийміть мої поздоровлення з...; прийміть мої щирі (сердечні, теплі) поздоровлення; дякую за поздоровлення; і вас вітаю; вас також вітаю (від усього серця); і вас також; дарую вам (тобі) квіти (альбом, книгу) з нагоди дня народження (8 березня...); я хочу подарувати вам (тобі)...; прийміть мій (наш) подарунок; ось тобі (мій, наш) подарунок; (а) це тобі (вам); це тобі (вам) від мене (нас); це тобі (вам) від мене (нас) на згадку.

Вихователь уводить формули мовленнєвого етикету в словник дитини залежно від мовленнєвих ситуацій. Наприклад:

Знайомство

Давайте пограємо у знайомство. До нас на гостини прийшов незнайомий гість. Нехай ним буде Максиме. Ми всі повинні познайомитись один з одним. Заходь, Максиме. Як ти нам відрекомендуєшся? Тепер ми йому відрекомендуємося. Хто буде починати? Звичайно, дорослі. *(Діти зображують увічливих і неувічливих господарів).*

Варіанти ігрових ситуацій: дівчинка приходиться у гості до подруги; хлопчик знайомить батьків зі своїм другом; сестра знайомить брата з подругою, брат знайомить сестру зі своїм другом.

Театр

Діти поділяються на дві групи: одні – актори, другі – глядачі, касир, який продає білети і контролер. Актори зіграють спектакль, покажуть концерт або розіграють циркову програму. Глядачі повинні правильно себе поводити. Можна сміятись, але не дуже голосно. І обов'язково потрібно аплодувати.

Перукарня

Борис, Юра, Микола – майстри. Вони працюють у чоловічому залі. До них приходять клієнти – Андрій, Тарас, Іван.

А це жіночий зал. Тут працюють жіночі майстри – Юля, Олена і Галя. Їхні клієнти: Віра, Ганна, Люба.

Пам'ятайте, що ножиці справжні. Будьте обережні і, звичайно, ввічливі.

У транспорті

1) Уявімо собі, що всі ми їдемо у трамваї. Всі сидять на місцях. Оленка у нас буде кондуктором. Поговоріть з нею, придбайте квиток. А тепер у трамвай входить Таня – «бабуся». Які твої дії? Хто повинен встати першим? (Той хто сидить найближче до бабусі). Що він при цьому скаже? Що відповість бабуся? А на наступній зупинці заїде Віра з дитиною (лялька) на руках. Що буде далі?

2) Ми в метро. Наша група їде на екскурсію в парк. Потрібно проїхати одну зупинку. Катя – «вихователь». Вона повинна підійти до каси і купити жетони. Вихователь роздає жетони. Діти опускають їх у щілину, як тільки загориться вогник, можна проходити, але якщо ви помилилися, потрапите в капкан, тож будьте уважними! Вихователь перевіряє, чи всі на місці. Всі входять в електропоїзд, але ніхто не підходить близько до дверей. Юра – машиніст. Він пояснює: «Обережно, двері зачиняються, наступна зупинка (назва)». Розіграйте сценку «В електричці». Пасажири повинні зрозуміти, що поруч з ними виховані діти.

Розмова по телефону

1) Бабуся телефонує татові на роботу: – Алло, будьте добрі, запросіть, будь ласка, до телефону Олександра Івановича. Його запитує мама.

– Почекайте, будь-ласка, одну хвилинку. Його зараз немає в кабінеті, але я його покличу.

- 2) Даринка вирішила зателефонувати мамі на роботу. Набрала номер:
– Алло! Добрий день! Будьте добрі, покличте маму.
– Яку маму?
– Нашу маму. – Даринки і Петрика...
- 3) Петрик телефонує до свого друга Юрка. Трубку бере Юрин тато.
– Доброго дня! Будь ласка, Юрка покличте.
– Юри нема вдома. А з ким я розмовляю?
– Це його друг Петрик. Вибачте, до побачення.
- 4) Даринка телефонує мамі Іри:
– Ало! Добрий день. Це говорить Даринка. Ми з Іриною граєм у лікарню. Дозвольте їй, будь ласка, ще трішки побути в нас.
– Добре, Даринко, грайтеся. Передай Ірині, щоб вона через годину була вдома. Дякую, що зателефонувала.
– Будь-ласка, до побачення.
- 5) Юра телефонує Петрику:
– Алло! Петрику, це ти? Доброго дня. Говорить Юра. Радий, що зміг додзвонитися до тебе, я хочу запросити тебе разом з Даринкою на день народження. Приходьте, будь-ласка, завтра о третій годині дня. Тільки обов'язково. Буду чекати.
– Добре! Спасибі, що зателефонував, спасибі за запрошення. Обов'язково прийдемо.
Зателефонуй другові, подрузі
- 1) Телефонний дзвінок. Вихователь пропонує одній дитині взяти трубку.
– Алло, це школа?.. Що ти відповіси? А що б ти відповів?
- 2) Ти телефонуєш Юрі. До телефону підходить Юрина старша сестра. Попроси, щоб вона покликкала Юру.
- 3) Ти телефонуєш Наталочці. До телефону підходить Марійка. Запроси її на день народження.

На гостинах

Діти розподіляють між собою ролі: господарі дому (мама, тато, бабуся, дідусь і гості). Вихователь:

Ви хочете, щоб Юра та Оленка прийшли до вас у гості? Запросіть їх за правилами. – Як ви їх зустрінете! Юра й Оленка не знайомі з вашими батьками.

Познайомте їх з татом і мамою. Нехай Галя пригостить гостей цукерками. Що потрібно сказати при цьому? А Оленка та Юрко, що скажуть? Нехай мама і бабуся запросять гостей до столу (*всі сідають за стіл*). Як господарі і гості будуть поводити себе за столом? Поговоріть про щось веселе. (*Звичайно, чим веселіша буде гра, тим природніше будуть себе поводити її учасники*). Тепер усі встають із-за столу. Що говорять при цьому? Гостям час йти додому. Гості та господарі, поговоріть між собою на прощання.

Комунікативно-мовленнєві ігри

Завдяки мовленню розв'язуються різні життєво важливі завдання. Слово допомагає досягти взаєморозуміння, узгодити обопільні дії, обмінятися інформацією та думками щодо певних подій та явищ. Спілкування з дорослими й іншими дітьми спонукає малого у словесній формі повідомляти про свої потреби та бажання.

З'ясувавши, що саме стимулює мовленнєвий розвиток дошкільнят, вихователь цілеспрямовано впливає на цей процес. Дослідження вчених показали: **не досить пропонувати дитині різноманітний мовний матеріал. Необхідно ставити перед нею нові комунікативні завдання, які потребують нових засобів для їх виконання.**

Сучасні методики навчання та виховання орієнтують, зокрема, на **використання проблемних ситуацій**. Ще Л. Виготський зазначав, що навчальні завдання завжди мають випереджати досягнутий дітьми наданий час рівень розвитку. Тобто проблеми, які постають перед ними, не повинні бути занадто легкими, а отже, вирішити їх можна лише інтенсивно напружившись розумово.

Для розв'язання пізнавальних завдань під час спілкування дітям доводиться вдаватися не лише до запитань і відповідей, а й до розмірковувань, уточнень, стверджень, гіпотез, пояснень, сумнівів тощо. Поява у вжитку дошкільнят висловлювань різного характеру свідчить про активізацію процесу їхнього мовленнєвого розвитку.

Відомо, що здоровій дитині найбільше подобається грати зі своїми однолітками й приятелями. **І саме гра є першою формою розв'язання проблемних (ігрових) ситуацій.** Завдяки взаємозв'язку гри та навчання стає можливим подолання розриву між дитячими зацікавленнями й освітніми вимогами суспільства (тобто між «хочу» і «треба»). Задовольняється природна потреба дитини пізнавати світ в ігровий спосіб, і це викликає в неї задоволення, сприяє розвитку допитливості, здатності дивуватися, а відтак, допомагає уникнути пасивного заучування навчального матеріалу.

Щоб забезпечити належний розвиток мовлення дошкільнят, педагог усвідомив, що він має не стільки говорити сам, скільки **створювати умови для багатofункціонального використання дітьми усного слова.** Методика

спільного навчання дає їм змогу набувати навичок міжособистісного спілкування в ігрових групах, склад яких постійно змінюється. Результатом такої співпраці є досягнення вищих рівнів розуміння у процесі обговорення знань, думок, ідей тощо.

В основі пропонованих вихователем *комунікативно-мовленнєвих ігор*, які подані нижче, лежить ряд базових принципів. Це, зокрема, такі.

Принцип активності: ігрова ситуація дає змогу спілкуватися за допомогою слова всім учасникам групи, що забезпечує максимальну мовленнєву активність кожного.

Принцип творчості: під час гри діти усвідомлюють, знаходять і відкривають ідеї, закономірності, можливості, особливості, шляхи виконання поставлених завдань. Кожен може запропонувати й апробувати свої способи виходу із проблемної ситуації. Це зумовлює різні форми висловлювань, а саме: припущення, здогад, гіпотезу, заперечення, запитання, уточнення тощо.

Принцип партнерства: у грі діти навчаються враховувати інтереси, почуття, емоції та переживання інших учасників взаємодії на основі партнерського спілкування.

Ігри мовно-спілкувального спрямування допомогли педагогові не лише забезпечити мовленнєве зростання кожної дитини, а й збагатити соціальний досвід спілкування дошкільнят одне з одним, створити в дитячому колективі дружню атмосферу співжиття, наповнити освітньо-виховний процес цікавою пізнавальною діяльністю.

Ланцюжок

Мета: вчити дітей вживати у словосполученнях прикметники вищого та найвищого ступенів порівняння: *найбільший, найменший, дуже, занадто*, а також слова: *спочатку, потім, в кінці, перший, останній*; порівнювати предмети за конкретними ознаками, будуючи своє висловлювання як опис, доказ тощо.

Хід гри

Запропонуйте дітям стати у дві шеренги, тобто сформувати дві команди. Завдання (будь-яке) дається відразу обом командам. Наприклад:

1. Вишикуватися так, щоб на початку однієї шеренги стояла дитина з найтемнішим волоссям, а в кінці – з найсвітлішим.

2. Вишикуватись так, щоб на початку другої шеренги стояла дитина з найдовшим волоссям, а в кінці – з найкоротшим.

Варіанти. Діти шикуються так, щоб на початку шеренги стояв той, хто народився в найтепліші дні року (влітку), а в кінці – у найхолодніші й найкоротші (взимку). Гру можна також проводити з предметами та картинками, які допомагають орієнтуватись у певних параметрах, зіставляючи їх.

Мої таємниці

Мета: вчити дітей розповідати про себе, про своїх товаришів, вживаючи складнопідрядні речення зі сполучником *що*.

Хід гри

Діти стоять у колі (парами, трійками). У когось одного з групки в руках м'яч. Вихователь звертається до дітей: «Чи добре ви знаєте одне одного? Як ви гадаєте, гра допоможе вам краще пізнати своїх товаришів?» Той, у кого в руках опиниться м'яч, повинен закінчити фразу: «Ніхто не знає, що я (у мене) ...»

Наприклад: «Ніхто не знає, що я влітку відпочивав на морі».

Опорними сигналами можуть слугувати іграшки, предмети, картинки абощо. Скажімо, дивлячись на іграшку, дитина закінчує почату фразу так: «Ніхто не знає, що мою улюблену іграшку звать Мальвіна».

У такий самий спосіб будуються розповіді про свою сім'ю, оселю, друзів, бажання, мрії. У ході гри діти можуть переходити від однієї пари до іншої.

Наприкінці гри кожен ділиться своїми враженнями й тим, що він уже знає і що довідався зараз про своїх друзів. Малі зазначають, що для них було найцікавішим, що їх розсмішило, а що, може, й засмутило; кому вдалося розповісти про себе найбільше, а хто запам'ятав про своїх друзів найбільше тощо.

Піду туди, не знаю куди

Мета: вчити дітей давати одне одному вказівки, доручення, пояснення, по-різному інтонувати свої висловлювання.

Хід гри

Одній дитині пропонують уявити себе господарем чарівної лампи Алладіна. Допоможе це зробити стілець господаря, на який треба сісти, і «лампа» (*нею може бути також будь-який інший предмет*). Треба взяти цю лампу в руки й промовити свій наказ, звернувшись до когось із гравців. Решта по чергово грає роль джина, який може виконати все, що йому загадують зробити. Далі ролі міняються – кожна дитина випробовує себе в обох ролях. Господар лампи дає свої завдання у вигляді прохання, доручення, вказівки, пропозиції абощо. Вони обов'язково мають бути лише позитивні, доброзичливі чи жартівливі, образливі висловлювання забороняються.

Варіанти. Скажімо, під час ознайомлення з геометричними фігурами пропонуються завдання, спрямовані на закріплення, уточнення та перевірку відповідних знань дітей. Цю гру можна проводити також для вправлення у класифікації предметів за призначенням, матеріалом, якість тощо. Наприклад, господар лампи звертається до джина: «Принеси мені три предмети, виготовлені з дерева, у назвах яких є звук «л» (*столік, лінійка, ялинка*)».

Допоможемо художникові

Мета: вчити дітей висловлювати свої міркування, пропозиції, ідеї, погоджувати їх з товаришами; вчити колективно придумувати творчу розповідь на основі спільно створеного малюнка; вправляти у звуковому аналізі слів.

Хід гри

Діти розподіляються на групки по троє-п'ятеро. Кожній групці дають великий аркуш паперу і різноколірні фломастери чи олівці. На аркуші є початок малюнка: коло, овал, квадрат, лінії різної конфігурації тощо. Завдання таке: допомогти художникові закінчити розпочату ним картину. Але ставиться умова: в назві кожного зображеного предмета має бути звук «р» (звуки та завдання змінюються (наприклад, пропонується певна тема: «Літо», «Ліс», «Город», «Зима» тощо). Створюючи малюнок, діти водночас складають творчу розповідь, вводячи в неї зображення предметів та події. Потім кожна підгрупа показує свою роботу й розповідає про неї.

Описані ігри корисні тим, що їх можна варіювати та ускладнювати, залучаючи до цього й дошкільнят.

Підкажи телепузику

Мета: активізувати словник дітей формулами мовленнєвого етикету в ситуаціях спілкування.

Хід гри

Телепузик Називайко запрошує дітей позмагатися, хто більше знає ввічливих слів. Телепузик повідомляє правила гри: я буду розповідати історію, коли ви почуєте ввічливе слово, потрібно замінити його на інше схоже слово, яке можна сказати в цій ситуації. Відповідати буде кожна дитина по черзі по одному слову, а я буду рахувати, хто скільки слів скаже. Отже, почали.

– Яюсь Любава прийшла на гостини до дітей у групу і промовила: «Здрастуйте, діти!» (*Діти по черзі промовляють формули мовленнєвого етикету в ситуації «Привітання»*). Так, а як ще можна сказати? Все? Тоді я продовжую.

– Любава побачила у групі новеньку дівчинку. Вона підійшла до дівчинки і сказала: «Я хочу з тобою познайомитися, як тебе звати?» (*Діти по черзі промовляють формули мовленнєвого етикету в ситуації «Знайомство»*).

– Вони стали грати разом. Любава випадково штовхнула дівчинку. Вона підійшла до неї і сказала: «Вибач мені, будь ласка» (*Діти по черзі промовляють формули мовленнєвого етикету в ситуації «Вибачення»*).

– У новенької дівчинки завтра буде день народження. Вона запросила Любаву: «Приходь, будь ласка, до мене на день народження» (*Діти по черзі промовляють формулу мовленнєвого етикету в ситуації «Запрошення»*).

– Любава прийшла у крамницю за подарунком. Вона підійшла до продавця і сказала: «Дайте мені, будь ласка, ляльку» (*Діти по черзі промовляють формули мовленнєвого етикету в ситуації «Прохання»*).

– Коли настав час йти додому, Любава сказала дівчинці: «До побачення» (*Діти по черзі промовляють формули мовленнєвого етикету в ситуації «Прощання»*).

Новенький (ка)

Мета: активізувати словник дітей формулами мовленнєвого етикету в ситуації привітання, знайомство, звертання, запрошення.

Хід гри

Обирається дитина – новенька (-ий). Завдання новенького: зайти в групу, привітатися з усіма, познайомитися з дітьми. Завдання дітей: привітатися з новеньким, дізнатись, як його звати, запросити новенького до гри, пояснити, як грати в гру.

Вручення подарунків

Мета: активізувати вживання дітьми формул мовленнєвого етикету в ситуації вітання, вручення подарунків.

Хід гри

Вихователь повідомляє, що сьогодні в телепузика Називайка день народження, і він запрошує усіх дітей на своє свято. Діти – запрошені відтворюють ситуацію вітання з днем народження, вручення подарунків. Телепузик слідкує за правильністю використання формул мовленнєвого етикету, оцінює кожну пару, обирає найкращу.

Мовно-ритмічні ігри

Равлик

Мета: розвиток мовного слуху, вміння впізнавати голос товариша.

Опис гри

Дитина-равлик із зав'язаними очима стоїть посеред кола. Діти по одному підходять і, змінюючи голос, запитують:

Равлику-Павлику, де твої ріжки?

Прошу тебе я: висунь хоч трішки!

Дам тобі зараз цукерку смачну.

Хто я, вгадай за хвилину одну.

Той, чий голос равлик упізнав, прибирає цю роль.

Ворони

Мета: автоматизація звука [р] у звуконаслідуваннях та фразах.

Опис гри

Вихователь розподіляє дітей на три гурти: «ялинки», «ворони» та «собаки». Перший гурт стоїть у колі, опустивши руки додола, й промовляє:

Он стрибнули під ялинку

Й гучно каркають ворони.

«Ворони» стрибають у коло й голосно каркають. «Ялинки» продовжують:

Посварились за шкуринку,

Скубаються каркарони.

«Ворони», каркаючи, настрибують одна на одну.

«Ялинки»:

Тут собаки прибігають

І ворон наздоганяють.

У коло забігають «собаки» і з риком «р-р-р» наздоганяють ворон. Ті мають швидко повернутися до своїх «гнізд» – сісти на стільчики. Впіймані промовляють слово зі звуком [р]. Виграють найспритніші «ворони».

Підскоки

Мета: розвиток координації рухів та ритмічного мовлення.

Опис вправи

Дітей розподіляють на два гурти. Один гурт виконує вправи, інший промовляє, плескаючи в долоні:

Ноги разом, руки в боки –
Раз, два, три, чотири, п'ять,
Починаємо підскоки.
Любо в колі нам стрибать.

Під звуки польки діти, взявшись руками в боки, стрибають по колу. Потім гурти міняються ролями.

Ходимо навпочіпки

Мета: відпрацювання ритмічної ходи разом із ритмічним мовленням.

Опис вправи

Діти навпочіпки йдуть за вихователем по колу, промовляючи разом з ним:

Пливуть каченята – червоні в них лапки.	Попереду качка спрямовує всіх.
Пливуть вони в озері замість зарядки.	Вузенькою стрічкою тягнеться слід.

Закрійниця

Мета: розвиток дрібної моторики пальців рук, координації рухів та мовлення.

Опис гри

Призначена насамперед для дівчаток. Цю і наступну гру можна використовувати в ігровій ситуації «Ми шиємо». У супроводі жвавої української народної мелодії дівчатка, стоячи, імітують другим і третім пальцем руки рух ножиць, які ріжуть тканину, й промовляють:

Щоб тканину розкряїти Ріжем ножицями жваво
І суkenочку пошити, Вгору-вниз, уліво-вправо.

Стрічки

Мета: розвиток координації рухів руки та ритмічного мовлення.

Опис вправи

Дівчатка зі стрічкою в руці стоять у колі. Під звучання легкої плавної музики ритмічно змахують рукою і промовляють:

Стрічечко, злітай угору Разом стали ми у коло –
В синє небо, у блакить. Стрічка вгору знов летить.

Веселі молоточки

Мета: розвиток координації рухів руки та ритмічного мовлення.

Опис гри

Діти сидять на стільчиках і під маршеву музику ритмічно постукують кулачком по кулачку або вдаряють музичним молоточком по табуретці, водночас промовляючи:

Стукай, стукай, молоток,	Тук-тук, тук-тук-ток,
Стукай веселіше.	Бий точніше, молоток.
Цей і цей, і цей цвяшок	Тук-тук, тук-тук-ток,
Забивай міцніше.	Бий міцніше, молоток.

Жабки

Мета: розслаблення м'язів губ.

Опис гри

Діти сидять на стільчиках. Вихователь каже: «Дуже важко вимовляти слова, коли губи напружені. Давайте навчимося розслабляти їх. Уявіть усі, що ви – жабки. А який у них рот? Великий, аж до вух. Зараз я читатиму віршик, а ви робіть те, про що в ньому розповідається». Промовляє текст:

Схожі ми на скрекотушок –	Нехай вільні будуть губи.
Тягнем губи аж до вушок.	Добре так відпочивати
Знімемо тепер напругу –	І слова нам промовляти.

«Робимо носом видих – розтягнули губи, видих – розслабили, повернули губи до нормального стану».

Прийоми словникової роботи з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку на заняттях

Основне завдання корекційного впливу, яке здійснює вихователь – навчає дітей з вадами мовлення складно й послідовно, граматично й фонетично правильно викладати свої думки, розповідати про події з навколишнього життя. Це має важливе значення для спілкування з дорослими й дітьми, формування особистісних якостей.

Робота з розвитку зв'язної мови ведеться в таких напрямках:

- Збагачення словникового запасу;
- Навчання складанню переказу;
- Навчання придумуванню розповіді;
- Розучування віршів;
- Відгадування загадок.

Корекційне навчання містить у собі роботу над словом, словосполученням і реченням. Зазначені напрямки корекційної роботи тісно пов'язані між собою. Так, наприклад, уточнення й розширення словника здійснюється в ході роботи над реченням. Ефективність корекційних вправ залежить від того, наскільки будуть дотримані наступні умови:

- Систематичність проведення;
- Розподілу їх у порядку наростаючої складності;
- Підпорядкованість завдань обраній меті;
- Чергування й варіативність вправ;
- Виховання уваги до мови.

Необхідною умовою для проведення занять є тісний контакт з дитиною на тлі позитивного емоційного настрою, її бажання говорити й наслідувати педагога. Основним завданням словникової роботи є уточнення наявного словника і його збагачення. Діти не просто запам'ятовують нові слова, але й навчаються ними користуватися. Серед численних прийомів словникової роботи, які вихователь використовує на заняттях, можна виділити наступні:

1. Показ і назва нового предмета, його ознак або дії. Показ супроводжується його поясненням, що допомагає зрозуміти сутність предмета. Нове слово обов'язково проговорюється. Для кращого розуміння й запам'ятовування дане слово включається в знайомий дитині контекст. Далі проводяться різні вправи на закріплення його правильної вимовляння й уживання.

2. Пояснення походження даного слова.

3. Уживання розширеного значення вже відомих словосполучень.

4. Постановка різних за формою питань, які спочатку несуть характер, що підказують, а потім вимагають самостійних відповідей. Питання повинні бути короткими, точними, доступними по змісту. Необхідно також навчати дітей і самостійній постановці питань.

5. Підбір назв предметів до дій і назв дій до предметів; прислівників до назв дій; однокореневих слів.

6. Поширення речень шляхом введення обставин причини, наслідку, умови, мети.

7. Складання речень по опорним словам.

У процесі занять по розширенню словника звертається увага на правильність граматичного оформлення слів. Слова вживаються в різних граматичних конструкціях, привчаючи дітей на слух розрізняти значимі частини слова й форми зв'язку слів у реченні.

Навчання розповіданню займає велике місце в загальній системі занять і проводиться відповідно до індивідуальних особливостей дітей. З огляду на знижену мовленнєву активність дітей з вадами мовлення, їхню швидку стомлюваність, вихователь при побудові занять відповідним чином підбирає мовний матеріал.

Перші невеликі розповіді дітей пов'язані зі знайомою наочною ситуацією. Поступово завдання ускладнюються: діти повинні запам'ятати й виконати більше число дій, а потім точно розповісти про послідовності їхнього виконання. У самому важкому варіанті завдання вказівки педагога чує тільки одна дитина, що мовчки виконує інструкцію. Діти уважно стежать за діями товариша й потім докладно розповідають про побачене. Складання таких розповідей по дії, яка демонструється, є невід'ємною частиною роботи вихователя з розвитку зв'язної мови у дітей.

Процесу навчання дітей різним видам оповідань-описів передують велика робота з порівняння предметів. Порівняння активізує мислення дітей, націлює увагу на відмінні й подібні ознаки предметів, сприяє підвищенню мовленнєвої активності. Під час занять порівнювані предмети (або картинки)

обов'язково перебувають перед очами дитини. Спочатку діти визначають розходження між предметами по їхніх характерних ознаках, а потім переходять до опису подібних ознак.

Навчання дітей опису предметів проводиться при вивченні кожної лексичної теми. Спочатку дітям пропонується відібрати предмети певного кольору, форми, розміру тощо. Навички опису предметів вихователь закріплює в ході виконання продуктивних видів діяльності (ліплення, малювання, конструювання).

Розповіді по картинках мають велике значення для розвитку навичок самостійної мови.

Серії картинок допомагають дитині розібратися в послідовності подій. Якщо на початку заняття педагог за допомогою питань націлює увагу дитини на процес розгортання дії, то потім дитина сама навчається виділяти основні моменти в змісті розповіді.

Складання розповідей по картинках сприяє уточненню значень відомих дитині слів і засвоєнню нових. Нові слова запам'ятовуються не механічно, а в процесі їхнього активного використання. У ході роботи над розповідями по серії картинок діти опановують навичками діалогічної мови.

Конкретні прийоми роботи із сюжетних картинок різноманітні, ось деякі з них:

1. Педагог розкладає на столі серію сюжетних картинок і просить дітей розглянути їх. Потім читає розповідь, після чого, кожній дитині дає по одній картинці – епізоду. Педагог повторює розповідь, а діти повинні показувати потрібну картинку. (*Гра «Не позіхай, потрібну картинку піднімай!»*)

2. Педагог роздає дітям предметні картинки, а сам показує сюжетні картинки, супроводжуючи їх розповіддю. Діти повинні підібрати предметні картинки до даної серії сюжетних картинок.

3. Дітям роздається по одній, початковій картинці з кожної серії, а інші перемішуються. Відкриваючи по одній картці, педагог запитує: «Що тут зображено? Кому дати цю картку?» Кожна дитина повинна подивитися на свою першу картинку й визначити, чи підходить до неї картка, показана педагогом. Одержавши всі картки своєї серії, діти повинні розкласти їх у потрібному порядку й скласти по них розповідь.

4. Педагог читає розповідь, і сам розставляє картинки. Потім він їх знімає й пропонує дітям самостійно розкласти картинки й повторити розповідь. У випадку утруднення можна задати навідні запитання.

5. Розставлені сюжетні картинки. Педагог задає дітям питання по їхньому змісті, допомагаючи встановити причинно-наслідкові відношення.

6. Дітям роздають картинки з однієї серії в будь-якій послідовності. Педагог складає план розповіді відповідно до якого діти повинні розкласти картинки. Після цього діти складають розповідь по картинці.

7. Кожна дитина одержує серію картинок. Її завдання – підібрати в послідовному порядку картинки – епізоди й скласти по них розповідь.

8. Діти розглядають серію картинок, установлюють їх послідовність, потім перевертають і розповідають їхній зміст по пам'яті.

Всі діти люблять вірші, із задоволенням їх слухають і намагаються запам'ятати. Підбір віршів повинен здійснюватися з урахуванням інтелектуальних і мовленнєвих можливостей дітей.

Методичні вказівки до розучування віршів дітьми:

1. Кожний новий вірш повинен бути спочатку виразно прочитаний педагогом напам'ять.

2. Після прочитання вірша педагог говорить, що цей вірш діти будуть заучувати напам'ять. Потім ще раз читає цей вірш.

3. Далі педагог задає питання по змісту вірша, допомагає дітям усвідомити його основну думку.

4. Після цього з'ясовується, які слова дітям незрозумілі, у доступній формі пояснюється їхнє значення.

5. Педагог читає окремо кожний рядок вірша. Діти проговорюють його хором, а потім індивідуально. Педагог обов'язково враховує індивідуальні можливості дітей, тому в числі перших розповідає вірш та дитина, що запам'ятовує швидше інших.

6. Вивчення віршів розвиває у дітей почуття ритму, тому корисно просити дітей відплескувати і відстукувати ритм.

Відгадування загадок активізує словник дітей, закріплює вміння виділяти істотні ознаки предметів. Крім того, загадки розширюють кругозір дітей, тренують увагу й пам'ять, розвивають спостережливість і мислення. У процесі відгадування загадок дітям варто задавати навідні запитання. Багато загадок рекомендується заучити напам'ять.

Поповнення, уточнення й активізація словникового запасу дітей у процесі всіх режимних моментів

Вихователь перебуває з дітьми в самих різних обставинах: у роздягальні, умивальній кімнаті, спальні, куточку природи, ігровому куточку й інших місцях, де є широка наочна база для формування словникового запасу в дітей із системним недорозвиненням мови.

Ще один момент: працюючи з дітьми протягом усього дня (на відміну від вчителя-логопеда), вихователь має можливість багаторазово активізувати й закріплювати нові слова, без чого не може відбуватися введення їх у самостійну мову.

Важливо враховувати, що в дітей із системним недорозвиненням мови знижений пізнавальний інтерес, тому просте, без підготовки, називання предметів, їхніх ознак і дій може виявитися даремною працею. У чому ж складається підготовка до такої роботи? Насамперед вихователь спонукає дітей слухати й чути педагога, додає словесним вправам дух змагальності, викликає інтерес до них, наприклад, задаючи питання: «Хто більше придумає слів?», «Хто точніше скаже слово?», «Хто швидше відповість на запитання?», «Хто більше помітить частин предмета?» тощо.

В умивальній кімнаті педагог пропонує дітям таке змагання: хто більше скаже слів про те, яке мило, що з ним можна робити, що їм можна мити. У живому куточку попросила дітей відповісти, яка пташка, що може робити папужка, який акваріум, що роблять у ньому рибки тощо. На вулиці, під час прогулянки, запитала дітей: «Яке небо?», «Який сніг на ділянці?», «Які листки лежать на землі?», «Що роблять вітер, дощ, сніг?» тощо.

Вихователь не прагне для таких словесних вправ щораз збирати всю групу. Вона об'єднує для цієї мети чотирьох-п'ятьох дітей. Головне, щоб вони займалися добровільно, з бажанням і завжди з позитивними емоціями.

Зразки конспектів українських народних ігор з розвитку діалогічного мовлення і збагачення словника дітей

Грушка

Мета: збагачувати словник лексиною: посапала, посадити, садили, поливали, наглядали, трусили; «бийте, діти, гопака».

Матеріал: груші, картини, де зображено дерево, при можливості використовувати реальний предмет (провести на прогулянці під грушою).

Хід заняття

Сьогодні в нас буде конкурс на найкращого знавця дерев нашого краю. Хто назве найбільше дерев, тому буде вручена медаль «Кращий природознавець». Я буду журі і кожному, хто буде відповідати, я вручу зелений листочок. У кого листочків буде найбільше, той і переможець.

– Діти, які дерева люди звеличують, прославляють у піснях, у віршах (*Відповіді дітей і вихователя*).

– Ялину одягають кожен рік на Різдво та Новий рік, бо як йдеться у легенді, коли народився Христос, зірки впали а неба і заплутались у хвої ялинки, так з того часу і ясніє ялина зірками на свята.

– Т.Г.Шевченко писав про тополя, з нею він порівнював дівчину: струнка, як тополя. Вербові віти порівнювали з довгими дівочими косами, які полощуться у річковій воді, адже верба любить вологу і росте понад водами. Вихователь показує картинку із зображенням груші. Діти розглядають.

– Послухайте, діти, яку пісню-гру склав народ про грушку (*Читає віршований зміст гри*).

Діти стають у коло. Беруться за руки й співають. Посередині «грушка» – хлопець або дівчина.

Як послала мати

Грушку садити.

Моя грушка отака, отака,

Бийте, діти, гопака, гопака.

Як послала мати

Грушку поливати.

Моя грушка отака, отака,

Бийте, діти, гопака, гопака.

Як послала мати

Грушку наглядати

Приспів.

Як послала мати

Грушку трусити.

Приспів.

При цьому, грушку починають трусити, потім піднімають угору.

«Отака, отака грушка», це означає велика, обширна, висока. «Бийте, діти, гопака» – означає танцюйте.

Гопак – це український народний танець, який показує рухливість, пластичність та силу українських парубків. А «бити гопака», означає притупувати каблуками по підлозі, тому й говорили – «бити гопака». Послала мати грушку поливати, а дерево вбирає вологу та й до неба тягнеться, радіють діти з дерева, бо їхня праця марно не пропадає, а з кожним днем дерево стає вище та й вище. Послала мати грушку наглядати, тобто сторожити, щоб ніхто плоди не покрав, а грушка все більша та більша «отака, отака».

А дозріли плоди, що з ними робити? У народі кажуть «трусити» грушку, щоб плоди падали. Люди дуже люблять це дерево і навіть склали гру, тільки щоб гра вийшла цікавою, потрібно повторити всім слова, то ще раз послухайте (*Читає 2-й раз. Активізація дітей. Діти повторюють слова, а також пояснюють зміст нововведених слів*).

Вихователь: Станемо в коло, беремося за руки, а грушка всередині і співає: «Моя грушка отака, отака. Бийте, діти, гопака, гопака». Виберемо грушку лічилкою (*Вибирають грушку, стають у коло і грають*).

Дрібу, дрібу, дрібушечки

Мета: Поповнювати знання дітей про городні та дикі рослини. Розвивати пізнавальну активність, чітку артикуляцію звуків, вживання пестливих слів. Збагачувати словник словами: петрушка, лобода, галушки, лемішка.

Матеріал: петрушка, лобода (картинки), галушки.

Хід заняття

Діти, давайте подивимось, які ви господарі та господарочки. Слухайте уважно. Купили ви малих курчаток та гусяток, як доглядати за ними будете? (А чим будете годувати?) Діти відповідають. Молодці, справжні господарі. А щоб ви були ще кращими господарями, я вас навчу грати в гру, в якій розповідається про маленьких курчаток та гусяток, а також про те, чим вони живляться, як гуляють по городу, на повітрі (*Читає віршований текст*). Курчатка і гусятка йдуть дрібненькими-дрібненькими кроками, тому в народі і називають такий хід: «дріботить», а коли ніжно – «дрібу, дрібу, дрібушечки». Пішли гусятка та курчатка та й пощипали петрушечки (*Показує петрушку*). Ось вона яка, подивіться ви всі, напевне, знаєте цю росину, її використовують у їжу, вона дуже корисна, запашна, багата на вітаміни. Погляньте, які зелені листочки в петрушки, краї посічені, і коли рослину потерти – вона приємно пахне. Для їжі використовують корінь і листочки (*Діти розглядають цю рослину і описують її*).

Потім наші курчатка та гусятка пішли їсти лободу. Це вже дика рослина. Росте вона висока, стебло товсте, пелюстки ледь зеленого кольору (*діти розглядають*). Проте в їжу люди її не використовують, хоча в лободі також багато корисних речовин.

Потім господиня почастивала наших курчаток і гусяток галушками. Це така українська страва. Тісто розкачують на ковбаски і ріжуть шматочками, потім варять. Подають їх із сметаною. Я вам принесла покуштувати (*Діти пригощаються*).

– Пішли курчатка і гусятка до води, а потім поїли лемішки. Лемішка – це така каша. Коли вода в каструлі кипить, тоді висипають кукурудзяну крупу і безперервно помішують кашу. Додають солі і лемішка вже готова (*Показує кукурудзяну муку або крупу*). Діти розглядають, відповідають на запитання.

Ще раз послухайте, діти, і будемо грати (*Читає ще раз*).

Діти стають у коло й, взявшись за руки, ходять то в один, то у другий бік, співають:

Дрібу, дрібу, дрібушечки, наїмося петрушечки;

Диб, диб до води, наїлися лободи.

Дрібу, дрібу, дрібушечки, погубили черевички;

Туди, сюди до води, шу, шу, шу, шу, он – туди!

У середині кола пара або дві пари дітей крутяться то вправо, то вліво, міцно тримаючись навхрест. Тіло вигинається дещо назад, ступні ніг разом, ноги в колінах не зігнуті. На середину кола по черзі виходять інші пари. Можуть одночасно крутитися дві пари дітей. Тоді одна пара тримається за руки навхрест зверху, а друга – знизу.

Ірву, ірву, горішечки

Мета: збагатити словник дітей українською лексикою, пестливими словами: жупан, сарафан, нітрішечки, ірву.

Матеріал: картина, на якій зображений жупан (або справжній жупан).

Хід заняття

– Діти, як ви гадаєте, вовк страшний звір чи ні? Треба його боятися? Чому? (*Діти висловлюють свої версії, інтерпретують їх*). А зараз я розповім, як діти-пастухи, їх ще називають вівчарами, – грають на полонинах, коли пасуть овець. Вони не бояться вовка, тісно гуртують отару овець, а самі грають у таку гру (*Вихователь промовляє зміст і хід гри*).

Вовк десь ховається, а діти, рвучи траву, промовляють:

– Ірву, ірву, горішечки,

Не боюсь вовка нітрішечки,

Вовк за горою.

А я за другою.

Вовк у жупані.

А я в сарафані.

Усі розбігаються, а «вовк» доганяє дітей і забирає шапку (хустку). Коли всіх переловить, кожен виконує (пісню, танець, вірш), отримуючи фант (свою річ)).

– Діти, що означає слово «нітрішечки»? так це означає «зовсім», тобто вовка не бояться зовсім, загалом. Ще й прозиваються вовкові, що він у жупані, тому, що шерсть у нього темна, наче жупан (*Показує жупан*). Подивіться, у мене в руках – жупан. Це верхній одяг, шитий з цупкої, шерстяної тканини, без коміра, з круглим вирізом. Нижче талії жупан зібраний, виглядає пишно і святково, їх носили як чоловіки, так і жінки. Відрізнялися вони між собою кроєм. Жупан був козацьким одягом (*Діти розглядають жупан, вихователь пропонує описати його*). А що це за одяг (*показує картинку з сарафаном*)?

Сарафан – це сукня, довга, зібрана на грудях, із високою талією, його носили переважно в Росії. Плаття це без рукавів із широкими бретельками на плечах. Я принесла ти кож ляльковий сарафан, розгляньте його. Послухайте, я ще раз прочитаю слова гри, а ви намагайтеся запам'ятати (*Читає 2-й раз*).

– Віталику, допоможи мені лічилкою обрати вовка. Скористаємося новою лічилкою: У зеленому садку сидить котик у холодку, лапкою чеше вус, язичком лиже пуз.

– Віталік (*лічилкою лічить дітей*): Вовком буде Івасик.

Вихователь: Оксанко, а що повинен робити вовк?

Оксана: Вовк ховається, а всі діти рвуть траву.

Вихователь: Давайте всі разом будемо промовляти слова гри. Кого вовк зловить, той віддає якусь річ, і після закінчення гри розігруються фанти.

Лис

Мета: ознайомити дітей зі способом життя хижих звірів. Спонукає дітей до нових розповідей. Розвивати зв'язне мовлення, фонетичний слух.

Словник: капкан, злодій, страшна злість.

Матеріал: лис – іграшка, картинка, на якій намальована пастка.

Хід заняття

(*Метушня за дверима*). – Хто це заглядає до нас? Ой, – це маленький лис. Його загнали сюди з лісу мисливці, які з собаками вчинили полювання. Бідненький, – він хоче сховатися. Давайте сховаємо його тут, мисливці в нас його шукати не будуть. Подивіться діти, який він красивий, яка в нього руда шерсть, довга мордочка, маленькі чорні оченята. Маринко, ану ти розглянь лиса, може я щось пропустила і розкажи про нього (*Розповідь дитини*). Молодець, Маринко. Лис уже заспокоївся, зрозумів, що тут його не знайдуть.

– Діти, лис – це хижий звір. Люди влаштовують на нього пастку, щоб зловити. Проте він дуже хитрий і часто не потрапляє в неї. Живе в лісі, в норі, та так маскує своє житло, що і знайти його важко. Ось такий наш зайда – лис. Народ склав цікаву гру про лиса. Називається вона «Лис», послухайте. Ми будемо розучувати, а лис нехай послухає, як про нього народ говорить (*Вихователь читає віршований текст*).

– Діти, а ви знаєте, що таке капкан, це – пастка, ми вже згадували про неї. Люди розставляють її для того, щоб туди попався злодій, той, хто краде кури, качки, голуб'ята (*розглядають картинку*). То що це є, діти?

– Він хитрий і підступний, і тому люди радіють, коли впіймають такого злодія. Тішся – це означає радий, веселися, так кажуть в Україні.

Діти, а як ви думаєте, що означає «страшна злість» – правильно, це означає дуже-дуже злий лис, адже він попався і тепер уже не буде красти нікого. Вихователь ще раз повторює слова гри, щоб діти краще запам'ятали. Пропонує кільком дітям повторити слова.

– Ставаймо в коло і пограймо в гру «Лис». Лиса діти обирають лічилкою:

Їхала карета,

Дзвоном дзвонить.

Вийшла пані

Лічить коні.
Раз, два, три.
Вийди ти.

Хід гри

Побравшись за руки, всі встають у коло, а один з учасників гри, за вибором, стає за лиса і йде в середину. Коло рухається то вправо, то вліво з пісню:

Ха-ха, ха-ха, гі-гі!

Лис зловивсь у капкані.

Качки, кури, голуб'ята.

Тіштесть, смійтесть, гі-гі-гі,

Злодій лис у капкані.

Ой-ой! Вирвавсь – утікайте,

Тепер в нього страшна злість,

Кого зловить, того з'їсть.

Коли проспівують усю пісню, то швидше розбігаються на всі боки, а лис ловить. Кого піймає, той стане лисом. Гру починають спочатку.

У вовка

Мета: збагачувати словник дітей словами: коцюба, щітка, гребінка, трійця.

Матеріал: іграшка-вовк, картинка, де зображені вівці на полонині, коцюба, щітка, гребінка.

Хід заняття

– Діти. Хто це стукає до нас? На гостини завітав дідусь, вітається. А чому ж він такий зажурений, давайте запитаємо його? Виявляється, що дідусь – вівчар, тобто пастух, який пасе овець. І внадився до нього вовк. А овечки такі гарні, кучеряві, погляньте, яка в них довга, закручена шерсть (*розглядають картинки*). А вовк кожної ночі пробирається в отару і може знищити не одну, а декілька овець. Ось чому дідусь так засмутився. Нічого, нехай дідусь не сумує, ми його розвеселимо. Навчимо його однієї гри, в якій люди кепкували з вовка та його жінки, називали її щіткою, гребінкою. Люди промовляли такі слова: (*Вихователь промовляє слова гри*).

Пояснює слова «тріця» – це релігійне свято, яке святкують влітку. У народі кажуть ще «Зелені свята». Оселю та подвір'я прикрашають зеленими гілками. Пастухи говорили: «А я вовка не боюся – коцюбою обернуся». Подивіться, на картинці в мене зображена коцюба. Коцюба – це залізний прут, зігнутий на кінці, використовувався для перемішування вугілля у печі, вигрібання жару. Обернувся пастух коцюбою і ніхто йому не страшний, ще й глузує з вовкової жінки (щітка, гребінка).

– Діти, а як ви думаєте, чому вовчицю порівнювали із щіткою і гребінкою? (Бо шерсть догори, наче зубці у гребінці). Розглянемо уважно гребінку і подивимось, яка між ними різниця. Гребінка дерев'яна, а зубчики залізні, переважно це були цвяшки, які забивали в дерев'яну основу. Вона нагадує однорідний гребінь, нею розчісували повісло, коли прями нитки. Оксанко, розкажи, що ти знаєш про гребінку?

– А щітку, діти, ви всі знаєте, і розкаже нам про неї Петрусь. Вихователь показує предмети, діти розповідають.

Послухайте ще раз вірш до гри (*Вихователь читає, пропонує дітям повторити*).

– Давайте запросимо дідуся – вівчара з нами пограти в гру, нехай йому буде веселіше.

Вихователь пояснює зміст та правила гри.

Хід гри

Діти стають у коло. Обирають лічилкою «вівцю» і «вовка». «Вовк» стає за колом, а «вівця» у колі. Діти співають:

Пасу, пасу, вівці,

До самої трійці,

Вовк за горою, а я за другою,

А я вовка не боюся,

Коцюбою обернуся,

Щітка, гребінка,

Вовкова жінка.

У цей час вовк намагається прорватися в коло, а діти його не пускають. Лише після закінчення пісні вовк може потрапити в коло. Діти «вівцю» пропускають, а «вовка» не завжди. Якщо «вовк» піймає «вівцю», то вони міняються місцями, або вибирають нових «вовка» і «вівцю»!

«Шевчик»

Мета: збагачувати словник дітей словами: шевчик, гвіздки.

Матеріал: миска з водою, шматок шкіри, цвяхи, молоток, колодка, копито, пара черевиків. По можливості, напередодні, повести дітей у взуттєву майстерню чи фабрику, запросити майстра з фабрики або майстерні.

Хід заняття

– Сьогодні, діти, у нас цікава зустріч. Ми з вами поговоримо про те, звідки беруться ось такі гарненькі черевички. Чи ви знаєте звідки? (З крамниці). А ще до крамниці, звідки? Розкаже нам про це наш гість, швець, який знає і вмє шити взуття. Уявіть собі, як би не було взуття, що б ми робили? На вулицю грати б не вийшли, бо холодно і ніженьки змерзнуть, та й пошкодити їх без взуття можна. Тому ця професія дуже важлива. Михайло Іванович працює на взуттєвій фабриці і знає все-все про взуття. (*Михайло Іванович розповідає дітям, як шкіру вимочують, фарбують, які є цехи, і як шують*).

Розповідь: Шкіру вимочують довгий час у воді. Ось так (*показує*), до води додають різні речовини, щоб шкіра була цупкою, міцною і легко витягувалася. Потім шкіру розтягують на такій рамці, щоб вона вирівнялась і була такою, як тканина (*прикріплює шкіру на рамки*). Коли шкіра висохла, вона вже готова, щоб шити з неї взуття. Швець прикладає викройку до шкіри, вирізає, потім шиє черевички або чобітки. Натягує на колодку (*показує*) і знизу колодки густо прибиває цвяшками, потім б'є молоточком по колодці і формує опуклі форми на п'ятці. Сама ж колодка, – подивіться, – це така

дерев'яна форма ноги (*показує*). Коли прибивають підошву, то шкіру натягають на копито (*показує*).

– Діти, підійдіть до столу і розкажіть про те, що ви почули від Михайла Івановича (*Діти розказують про рамки, колодку, копито*). Тепер я і Михайло Іванович перевіримо, як ви засвоїли шевську справу. Дамо вам завдання пограти в гру «Шевчик». Я вам розповім правила та слова гри, а ви уважно послухайте і запам'ятайте (*читає 2 рази*). Миколко, ти уважно слухав? Спробуй сам розповісти дітям, як потрібно грати в цю гру. Пропонує обрати шевчика, який все, про що говориться у грі, буде виконувати. Лічилка:

Ходила квочка

Коло кілочка,

там водила діточок,

діточок-курочок.

Оце вам дітки,

По дві квітки,

А мені одна,

Та й та золота.

Шевчиком обрали Дмитрика. Він виходить на середину кола, а ми будемо промовляти слова.

Хід гри

Діти стають у коло і співають. Посередині «шевчик» імітує слова пісні:

А чи бачив ти, як шевчик у воді шкіру мочє?

Ой так, так, братику, шкіру мочє.

А чи бачив ти, як шевчик шкіру потягає?

Ой так, так, братику, так шкіру потягає.

А чи бачив ти, як шевчик черевички шиє?

Ой так, так, братику, так черевички шиє.

А чи бачив ти, як шевчик гвіздки забиває?

Ой так, братику, так гвіздки забиває.

Чи бачив ти, як шевчик у свято танцює?

Ой так, так у свято танцює.

Шевчик імітує рухи, про які співається у пісні. Потім діти обирають нового «Шевчика».

А ми просо сіяли, сіяли

Мета: закріпити знання дітей про працю хліборобів, збагатити словник словами: просо, сіяти, рута, невід, перейняти.

Матеріал: рута-м'ята, просо (малюнок), просяний віник або щітка до побілки.

Хід заняття

– Діти, до нас на гостини прийшов дідусь.

Привітаймося (*Добрий день, дідусю*). Живє дідусь високо в горах Карпатах, він знає багато казок, приспівів, а найбільше – загадок. Попросимо його сісти та розповісти нам щось цікаве. Хоче нам дідусь загадувати загадки та

перевірити, які ми кмітливі. Сідаймо тихенько та слухаймо уважно. Дідусь загадує загадки:

Як на неї подивився, то сльозами zalився... (*цибуля*).

Була дитиною – пелюшок не знала, а старою стала – сто пелюшок мала... (*капуста*).

Без вікон, без дверей, повна хата людей... (*огірок*) тощо.

Дідусь: – А чи відгадаєте цю загадку?

У пучок складають – хату підмітають;

У воду засипають – кашу їдять?

– Не знаєте, та я всім підкажу, це просо (*показує*). Послухайте загадку:

Росте каша і віничок на одній стеблинці,

Буде їжа і робота маленькій Маринці? (*просо*).

– Всі здогадалися, що це просо. Подивіться, я приніс віник і щітку, якою білять хату, їх виготовляють з рослини – проса. Вона росте на полях, можна посадити і на грядці. Просо невисоке, має зелені продовгуваті листочки (*Показує засушену рослину з гербарію*). Діти розглядають, розповідають про рослину, описують її, розглядають дрібні зернята проса, описують їх.

– Молодці, діти, тепер ви знаєте, що то за каша і віничок на одній стеблинці.

Буде вже і робота маленькій Маринці, а Маринка на все це поглядає скося, бо давно вже здогадалась, що це все із ? Діти голосно промовляють: «Проса».

Дідусь: Я навчу вас грати в гру, в яку колись грали сівачі після роботи (*Читає слова гри*). А чи знаєте ви, що то за «зелена рута, жовтий цвіт». Це рослина, подібна до кропиви, але не жалить. Пахне приємно, мов м'ята, і цвіте жовтим цвітом. У мене в гербарію є ця рослина, підійдіть розгляньте, а Івасик розкаже про «зелену руту-м'ята» (*Діти розповідають. Вихователь ще раз проговорює слова гри*).

Діти, а хто скаже, що то за «шовковий невід»?

(*Сітка, з міцної шовкової нитки сплетена, яку рибалки використовували для ловіння риби*). «Шовковим неводом перейняти», – означає зловити.

Повторимо разом:

Ой чим же вам перейнятись, перейнятись,

Ой шовковим неводом.

«Викупити» – означає купити. «Убуде» – означає зменшиться, стане менше, а «прибуде» – навпаки, стане більше. Ну як, всі слова тепер відомі? Всі зрозуміли?

Хід гри

Дітей поділяють на дві рівні групи. Вони стають один проти одного кроків за десять, побравшись за руки і вирівнявшись. Під спів перший гурт то наближається до другого, то знову відходить на своє місце. Другий гурт так само – то наближається до першого гурту, то знову відходить, співаючи:

– А ми просо сіяли, сіяли,

Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!

– А ми просо витопчем, витопчем,

Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!

– А чим же вам витоптать, витоптать?
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– А ми коні випустим, випустим,
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– А ми коні переймем, переймем.
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– Та чим же вам перейнять, перейнять?
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– Ой шовковим неводом, неводом,
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– А ми коні викупим, викупим,
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– Ой чим же вам викупить, викупить?
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– А ми дамо, сто рублів, сто рублів,
Зелена рута, жовтий цвіт!
– Не треба вам тисячі, тисячі,
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– А ми дамо дівчину, дівчину,
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
– А ми дівчину візьмемо, візьмемо,
Зелена рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!
Перший гурт кричить:
– Нашого полку убуде, убуде.
Другий:
– Нашого – прибуде, прибуде.
З другого ряду дівчинка перебігає у перший. Гра продовжується, поки всі не перебіжать у другий ряд.

Соловєчку, сватку, сватку

Мета: ознайомити дітей з процесом вирощування маку.

Словник: мак, поріс, видав, бував, сватку.

Матеріал: картинка із зображенням квітучого маку, дозрілої голівки маку, зернята маку; картинка із зображенням соловейка, пиріжків з маком.

Хід заняття

Вчора я спекла ось такі смачні пиріжки з маком, я вас хочу почастувати. Смачні пиріжки? А з чим вони, ану придивіться? (з маком). А ви знаєте, як росте мак? Я вам розповім.

З маленького зернятка (*показує*), коли його посадили в землю проростає маленький паросток. Приходить час і стебло наливається соком, розкриває до сонця голівку. Квітка яскрава, червона, ось подивіться (*показує картинку*). У середині квіточки дозріває маленький плід, який з часом перетворюється на коробочку. Коли коробочка дозріває, у ній є багато маленьких насінин (*показує дозрілу голівку маку*). Потім коробочки зрізають, і мак висипається. От так потрапляє на наш стіл мак, смачний та поживний (*Вихователь*

запитує дітей, спонукає їх до розповіді, показує картинки, діти розглядають).

А як гарно, коли над червоними маками співає соловейко, тоді видається, що ти потрапляєш, наче в чудову казку. Цю красу люди описали в пісні. Послухайте... (*Читає текст гри*). Це не просто вірш, це гра, де звертаються до, соловейка, а ви всі знаєте таку пташку; а хто забув, ось картинка, подивіться. Запитують соловейка, чи ти бував, чи ти бачив, як ріс мак? Бував – це означає, чи ти був, чи бачив, так колись говорили в народі. Соловейко показує, що бував і що видав, як поріс мак. Поріс – виріс, став такий-такий високий.

Послухайте ще раз слова гри (*читає вдруге*). Запам'ятали? Пропонує дітям пограти в гру «Соловейку, сватку, сватку».

– Будемо говорити слова і все, що вони означають, будемо показувати. Хто чітко і правильно все покаже – одержить приз. (*Діти грають, у кінці краці гравці одержують приз*).

Хід гри

Діти співають, показують рухами все те, про що співається:

Соловеечку, сватку, сватку,

чи бував же ти в нашім садку?

Чи видав же ти, як мак сіють?

Ой так, ой так, ой так сіють мак.

Соловеечку, сватку, сватку,

Чи бував же ти в нашім садку?

Чи видав же ти, як ріс мак?

Ой так, ой так, ой так поріс мак.

Соловеечку, сватку, сватку,

чи бував же ти в нашім садку?

Чи видав же ти, як рвуть мак?

Ой так, ой так рвуть мак.

Соловеечку, сватку, сватку,

Чи бував же ти в нашім садку?

Чи видав же ти, як їдять мак?

Ой так, ой так, ой так їдять мак.

Перепілка

Мета: збагачувати словник дітей лексикою, пестливими словами: перепілка, сизокрила, перепеленя, перепел.

Матеріал: картинка із зображенням перепілки, клітка для птахів.

Хід гри

– Діти, послухайте скоромовку:

Перегукуються у просі половину дня перепілка, перепел, перепеленя. Пропонує дітям разом повторити скоромовку.

Показує зображення пташки на картинці. Діти, подивіться ближче на пташку, вона трохи більша за голуба (*зовнішній опис пташки*). Це пташка перепілка, її називають сизокрилою, тому що в неї сизий колір пір'я у дрібненьку

цяточку. Вона живе в полі, харчується комашками, черв'яками, зерном. Знайти її легко серед поля, де колоситься жито, пшениця, овес. Перепілка порівняно з іншими пташками досить велика, її неважко помітити серед поля і почути звук «еек, еек». Чи знаєте ви пісеньку або віршик про перепілочку? Сьогодні ми навчимося грати в гру, яка називається «Перепілка». Послухайте (*Читає віршований текст гри*). Бідна перепілочка: «Ой, у перепілки та старий мужичок. Він нагайку несе, бородою трясє». Нагайка це така дерев'яна палиця, до якої прив'язані смужки невипаленої волової шкіри.

Запрошує дітей до гри, обирають перепілочку лічилкою.

– Наша Таня уночі загубила три ключі. Місяць бачив – не добачив, ключ!

Хід гри

Діти стають кружками, перепілочка йде всередину. Всі ходять навколо перепілки-дівчинки, співають:

Ой, у перепілки та голівка болить (2)

Приспів. Тут була, тут перепілочка.

Тут була тут, сизокрилая.

Ой, у перепілки та плечиці болять (2)

Приспів.

Ой, у перепілки та колінця болять (2)

Приспів.

Ой, у перепілки та спиноп'як болять.

Приспів.

Щоразу на слові «болить» чи там плечиці, чи рученьки, чи щось інше перепілка хапається за голову, плечі, руки, хита головою, вдаючи з себе слабу та немічну... При наступних словах, як от:

Ой, у перепілки та старий мужичок (2)

Приспів.

Він нагайку несе, бородою трясє (2)

Приспів.

Перепілка плаче, закриває руками очі, ніби сльози втира.

А як почнуть співати:

У перепілки молодий мужичок (2)

Приспів.

Із базару іде, черевички несе (2)

Приспів.

Тоді перепілка починає скакати, плескати в долоні, хоче вибігти з круга, рознімає руки дівчатам, щоб вискочити. При цьому їй кажуть: «Добрі замки в моєї коханки». Котра дівчина пустить руку, та йде всередину.

Горобейко

Мета: Збагачувати словник дітей словами: горобейко, кілочок, пряде, свитка, торочки.

Матеріал: куделя, веретено, прялка, нитки, тканина, свитка, картина із зображенням горобейка.

Хід заняття

– Хто ж це завітав до нашої оселі. Діти, що це за пташка, б'ється до вікна? Та це ж горобчик. І яка б не була пора року, чи зима, чи літо, горобчик – це постійний наш мешканець. Щоб ви краще розглянули його, я принесла вам картинки. Маринко, розкажи, що ти знаєш про горобчика? *(Діти розповідають, а вихователь доповнює, що зимою горобчиків важко знайти їжу і тому необхідно влаштовувати годівнички).*

– Горобчика дуже люблять у народі. Про нього склали багато віршів, загадок, приспівів. А ще про горобця складені ігри. В одну із них ми сьогодні і пограємо. Називається вона «Горобейко» *(Вихователь читає віршований зміст).*

Бачите, діти, як гарно про горобчика в народі говорять – не «горобець», а «горо бейко», та ще й про його жіночку ласкаво відзиваються, що в горобейка жінка маленька, сидить на кілочку та пряде на сорочку.

Кілочок, це дерев'яні стовпці, які люди загострюють знизу і забивають у землю, таких кілочків забивають багато, один біля одного на маленькій відстані, а потім кілки обплітають лозою і виходить парканець. І на таких парканцях полюбляють сидіти горобчики *(Вихователь показує заздалегідь підготовлені картини).* Жіночка час не дармує, а чоловікові пряде на сорочку. А як вона пряде, зараз я покажу *(Картинка із зображенням пряджі).* Це прялка, колись не було таких машин, що прясти нитки, а були прялки – ось такі *(показує).* Вони були в кожній хаті. Бабусі наші прядли на таких прялках. Це куделя або кужіль, на ньому було повісло *(сильно потерті стеблинки льону).*

Господиня пощипувала пальцями повісло, а веретено крутилось і скручувало в нитку, тоді господиня пучками пальців витягувала цю нитку і це означало виводити нитку. Звичайно, діти, горобці не вміють нічого робити, але це гра, та ще й народна, і тут все може бути, мов у казці. От вивела горобейкова господиня нитку – «гороб'ю на свитку», а свитка, то одяг, дуже стародавній, який носили колись в Україні із сукняної тканини, поли заходять далеко одна за іншу в жіночих свитках, а в чоловічих зачіпалась свитка на гачки, великий відкладний комір, рукава оздоблені шкірою. Нижче талії було багато зборок по боках. От така-то свитка *(Показує. Діти розглядають).*

Кінці нитки, горобейкова господиня виділила на штанці. А торочки все, що залишилося з роботи на сорочки – українська сорочка шиється з білого полотна і при ношенні завжди вбирається у штани. Комірець низенький, стоячий, розріз посередині грудей, рукава широкі, на грудях і рукавах вишито *(Вихователь показує українську сорочку. Діти розглядають).* Ось така-то трудівниця горобейкова дружина.

Тепер пограємо в гру «Горобейко».

Хід гри

Дівчатка беруться за руки і співають:

А в горобейка жінка маленька

Сидить на кілочку, пряде на сорочку.

Що виведе нитку – гороб'ю на свитку.
Остануться кінці – гороб'ю на штанці.
Остануться торочки – гороб'ю на сорочки.
Під час співу дві крайні дівчинки піднімають руки і пропускають попід них усіх інших.

Розлилися води

Мета: збагачувати словник дітей словами і образними виразами: броди, «весна красна», «діти-квіти», «зозуленька кує», «соловей щебече».

Матеріал: картинка із зображенням весни.

Хід заняття

– Діти, яка зараз пора року? Які ознаки весни ми вже бачимо? Весна – чудова пора року, яка приносить багато сонця і тепла. Весною, під час повені розливаються річки. Прилітають із теплих країв пташки. Оживає вся природа. У народі ніжно величають весну – «весна-красна». А як ще можна назвати весну? (*Діти називають слова-синоніми, вихователь їм допомагає*). Подивіться, як гарно зображує весну художник на цій картині (*Розглядають картину, на якій зображена весна*). Вихователь пропонує описати її. Діти складають невеликі розповіді за картиною. – Спів яких пташок найбільше чути весною? (*солов'я, зозулі*). А як співає соловейко? (*Тьох-тьох*). Як можна назвати такий спів солов'я? («Соловей щебече»). А чому часто говорять, що зозуля не співає, а кує? (*Ку-ку*).

– З давніх-давен люди весну зустрічали, співаючи веснянки та хороводні пісні. Сьогодні я вас познайомлю з грою, яка називається «Розлилися води» (*Читає текст гри*). У грі дітей порівнюють із квітами, діти-квіти. І ви теж всі гарні, наче квіти.

– Діти, а хто знає, що таке брід? Брід – це мілке місце ріки, яке зручне для переходу або для переїзду. Люди знають про ці місця і тільки там переходять річку. Коли весною розливаються річки, вони стають великими, глибокими, такими, що їх не можна перейти вбхід. Тому у веснянці і співається: «Розлилися води на три броди...».

Хід гри

Розлилися води на три броди.

Приспів:

Гей! Діти-квіти, весна красна, зілля зелененьке.

Ку-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку.

Що в першому броді зозуленька кує.

Приспів:

Гей! Діти-квіти, весна красна, зілля зелененьке,

Ку-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку.

Що в другому броді соловей щебече.

Приспів:

Гей! Діти-квіти, весна красна, зілля зелененьке.

Трьох-трех, трьох-трех, трьох-трех, трьох-трех.

Що в третьому броді сопілонька грає.

Приспів:

Гей! Діти-квіти, весна красна, зілля зелененьке.

Ду-ду, ду-ду, ду-ду, ду-ду.

Зозуленька кує, бо літечко чує.

Приспів:

Гей діти-квіти, весна красна, зілля зелененьке.

Ку-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку.

Соловей щебече, садки розвиває.

Приспів:

Гей! Діти-квіти, весна красна, зілля-зелененьке.

Трьох-трьох, трьох-трьох, трьох-трьох, трьох-трьох.

Сопілонька грає. На грання скликає.

Приспів:

Гей! Діти-квіти, весна-красна, зілля зелененьке.

Ду-ду, ду-ду, ду-ду, ду-ду.

Подоляночка

Мета: збагатити словник дітей словами: подоляночка, молодесенька; образними виразами: «підскоч до раю», «личко як скляночка».

Матеріал: дівчинка в українському одязі.

Хід заняття

У групову кімнату заходить дівчинка одягнена в український одяг.

– Діти, подивіться, хто до нас завітав на гостини.

Діти вітаються, розглядають дівчинку. Дівчина розповідає, що приїхала вона з Поділля і тому називається Подоляночкою. Діти розглядають одяг дівчинки (*сорочку, свитку, намисто, стрічки, що вплетені в косу, віночок*).

Подоляночка: А ви, діти, не сідайте, а до гри скоріш ставайте.

Всі діти стають у коло, Подоляночка всередині. Вихователь разом з дітьми співає, а Подоляночка виконує рухи.

Хід гри

Дівчата роблять коло, крутяться і співають, а одна дівчина показує те, що інші співають.

Десь тут була Подоляночка,

Десь тут була молодесенька.

Тут вона впала.

До землі припала.

Личко не вмивала,

Бо води не мала.

Ой встань, ой встань, Подоляночко,

Обмий личко, як ту скляночку.

Візьмися в боки

За свої скоки,

Підскочи до раю,

Бери дівча скраю.

Гра продовжується спочатку, коли діти обирають нову Подоляночку.

Кіт та миша

Мета: збагатити словник дітей словами: нора, мишка, золоті комори.

Матеріал: іграшкові кіт і мишка.

Хід заняття

(*Метушня за дверима*) – Хто це заглядає до нас, подивіться? Це – маленька мишка. Вона дуже перелякана, хто ж її так злякав? Відгадайте малята:

Хто воно – оте звірятко,
Що на тигра схоже трішки
Й так його бояться мишки?
Що м'якенькі лапки має,
Ще й поважно походжає,
А як ляже мружить очі.
Щось собі під ніс муркоче. Хто це?

Правильно, це котик, ось і він до нас завітав (*Заходить котик*). Подивіться, яка в нього пухнаста шерсть (*Вихователь пропонує дітям описати котика і мишку*).

Хід гри

Діти беруться за руки і стають у коло, а двоє: «кіт» – хлопець поза колом, «миша» – дівчинка в колі. Коли діти підіймають руки вгору, «миша» тікає від «кота». «Кіт» намагається проскочити за «мишею» – у цей час діти опускають руки.

А до нори мишка, до нори

А до золотої комори.

Мишка у нірку –

А котик за ніжку –

Ходи сюди –

А що ж то за мишка

Не втече,

А що ж то за котик –

Не дожене.

Мишка у нірку.

А котик за ніжку:

– Ходи сюди, ходи сюди.

Якщо «котикові» вдається спіймати «мишку», міняються ролями.

Голуб

Мета: збагачувати словник дітей лексикою: «ой голубе-голубонька», голубонька, ластівонька, тужиш, дзьоб, пшениця, чорно-біла, голубка-горлиця.

Матеріал: картинки із зображенням голуба, ластівки, пшениці.

Хід заняття

Діти послухайте загадку:

– Швидко скрізь цей птах літає,

Безліч мушок поїдає,

За вікном гніздо будує,
Тільки в нас він не зимує (ластівка).

– Правильно, це ластівка.

– Ластівка чорно-біла

Під стріхою гніздо вила,
Над подвір'ям кружляла

І на діток споглядала.

Подивіться, діти, на картинку. Хто розповість усе, що він знає про ластівку
(*Діти розповідають, вихователь доповнює*).

Послухайте скоромовку:

У голубки-горлички

Туркотливе горличко.

Горличка туркоче, горличка воркоче.

Чому говорять, що в голуба – «туркотливе горличко». Подивіться на цю картинку (*показує картинку із зображенням голуба*). Хто розповість про голуба? (*Вихователь допомагає*). Зараз пограємо в гру «Голуб» (*Вихователь читає текст гри*).

Хід гри

Учасники гри стають у коло, один голуб посередині. Всі діти йдуть в один бік, а голуб у протилежний, і співають:

Летів голуб попід хмарами,

Шукаючи собі пари.

Ой голубе, голубоньку.

Візьми собі ластівоньку.

Ти голубе, чого тужиш?

Вибирай сам, кого любиш.

Ой голубе, голубоньку,

Візьми собі ластівоньку.

Летів голуб по вулиці,

Збираючи у дзьоб пшениці.

Що назбирав у дзьобки своє,

А ми собі обидва є.

(«Голуб» іменує всі слова пісеньки). За цими словами всі стають по двоє, голуб бере собі пару. Правила гри:

– Той, хто залишився один, стає голубом і гра продовжується.

– Діти в колі, тримаючись за руки, йдуть вліво, а при повторенні гри – вправо.

Женчикок-бренчикок

Мета: збагатити словник словами та образними виразами: женчикок, житечко, роса, жав, лан, стерня, женчикок-бренчикок, бито-набито.

Матеріал: картинка із зображенням жита, гербарій засушеного стебла.

Хід заняття

Розповідь вихователя: Колись у давнину не було машин, які б обробляли поле, тому людям доводилося до схід сонця вставати і жати жито. Подивіться

на цю картинку, тут зображено жито. Коли жито жнуть, залишається низ стебла, який називається стерня. Стерня дуже гостра, по ній не можна ходити босоніж, бо вона колеться і можна поранити ноги. Про людей, які працюють у полі, народ склав гру, яка називається «Женчикок-бренчикок». Вихователь читає слова гри. Пояснює слова.

– Діти, а як ви думаєте, чому гра називається «женчикок-бренчикок». Хто він такий?

Хід гри

Хор стає у два ряди. «Вулицею» – між рядами – пробігає, пританцьовуючи, «женчик». При останніх словах приспіву він бере крайнього співака і пускає замість себе на «вулицю».

Женчикок-бренчикок вилітає,
високо ніженьки підіймає.

Приспів:

Як бито, набито, ніженьку пробито.

В зеленім луку, бери собі другу!

Ой до схід сонечка женчик схопивсь,
росою чистою женчик умивсь.

Приспів.

Зелене житечко в полі він жав,
з ранку до вечора не спочивав.

Приспів.

Ой по ланочку він весь день ходив,
грудою гострою ніжку набив.

Приспів.

Хоч стерня колеться, ніжка болить,
спати не хочеться, гуляти кортить.

Приспів.

Любий мій женчику, візьми мене,
ніжка загоїться, біль твій пройде.

Приспів.

Квочка

Мета: розвивати діалогічне мовлення, доповнювати діалоги самостійно складеними репліками.

Словник: горщик, окріпчик, пічка, квочка, шуліка, курчата.

Матеріали: атрибути: квочка, курчата та шуліки, картинки із зображенням персонажів.

Хід заняття

Дітям показують картинку, на якій зображені персонажі гри, і повідомляють, що між квочкою і шулікою відбувається розмова.

Вихователь: Квочка з курчатами ходила по травичці. Коли бачить, шуліка щось робить у землі. Квочка запитує шуліку:

– Що ти робиш?

– Пічку копаю.

- Нащо тобі пічка?
- Запалити вогник.
- Нащо тобі вогник?
- Приставити горщик.
- Навіщо тобі горщик?
- На окріпчик.
- Навіщо тобі окріпчик?
- Твоїм дітям очі випалювати.
- Навіщо? За що?
- Щоб не лізли в городчик.
- Позакладай, той не будуть лізти.
- Я закладаю, а вони лізуть. Гай, гай, гай!
- Квок, квок, квок.

У кінці розмови шуліка зізнався, що хоче випалити курчатам очі окріпчиком, щоб не лізли в город. Бо він закладає (*огороджує*), а вони однаково лізуть; шуліка дуже хитрий і підступний. Він ніби лагідно говорить до квочки: вогник, горщик, окріпчик, городчик, а сам хоче її дітям очі випалити. Після цього пропонується дітям самостійно взяти на себе ролі шуліки і квочки. Вихователь допомагає дітям підказками. Для дітей, які добре засвоїли цей діалог, пропонується створити свій.

Подаємо ще один варіант гри «*Квочка*».

Хід гри

У цю гру найдоцільніше грати навесні, коли вперше випускають квочку з курчатами на двір. Забивають у землю кілок, прив'язують мотузку до кілочка, за вибором хтось із дітей стає за квочку і, взявшись за кінець мотузка, під приспів:

Ходить квочка коло кілочка,

Водить діток, дрібних квіток.

Діти-квіти: «Квок» – ходить кружками.

Після слів: «Діти – квіти: «Квок»» – усі розбігаються, хто куди, а квочка, квокчучи, ловить їх та й збирає до купи.

Мак

Мета: розвиток діалогічного мовлення. Збагачення словника дітей.

Словник: козачок, мачок, виорав, посіяв, посходив, цвіте, поспів, маківочки.

Матеріал: головка маку, хлопчик одягнений у козачка.

Хід заняття

Проведенню гри передуює бесіда про сільськогосподарську працю, у результаті якої діти дізнаються, як обробляють землю та вирощують зернові культури.

Вихователь: До нас на гостини сьогодні завітав козачок. Давайте привітаємося з ним.

Діти, а ви знаєте, хто такі козаки? Вихователь пояснює, як виникло козацтво. Розповідає, що на вільних землях козаки сіяли зернові культури: жито, пшеницю, овес, мак.

Вихователь: Що це в козачка в руках? (Якщо діти не знають, то козачок сам називає «мак». Дає можливість дітям розглянути).

Козачок прийшов до нас у гості щоб навчити вас грати в гру «мак». Давайте уявимо собі, що козачок стоїть біля поля. Йому весело, тому він співає пісеньку.

Козачок співає:

Ой на горі мак,

Під горою так.

Маки ж мої маківочки,

Золотії голівочки,

Станьте ви так,

Як на горі мак!

До нього підходить гурт дітей і вони розмовляють:

– Козачок, чи виорав мачок?

– Виорав.

– Козачок, чи посіяв мачок?

– Посіяв.

– Козачок, чи посходив мачок?

– Посходив.

– Козачок. Чи цвіте мачок?

– Цвіте.

– Козачок, чи поспів мачок?

– Поспів.

– Козачок, чи пора брать мачок?

– Пора.

Вихователь пропонує дітям пограти в гру разом із козачком. Якщо діти засвоїли зміст гри, вихователь пропонує самостійно придумувати запитання до козачка, підбирати ті, які безпосередньо стосуються праці на землі і пов'язані з ростом – розвитком рослини. Одночасно роль «козачка» пропонується й іншим дітям.

Другий варіант гри «**Мак**».

Хід гри

Побравшись за руки, діти стають у коло. Посередині сідає одна дівчина. Навколо неї ходять і співають:

Ой на горі мак,

Під горою так,

Маки ж мої, маківочки,

Золотії голівочки.

Станьте ви так,

Як на горі мак!

Проспівавши ще раз, запитують у дівчинки: «Козачок, чи виорав мачок?»

Дівчинка відповідає: «Виорав». Тоді знову ходять навколо і співають те саме.

Запитують знову: «Козачок, чи посіяв мачок?» – «Посіяв». Знову співають.

«Козачок, чи посходив мачок?» – «Посходив». Співають. «Козачок, чи цвіте мачок?» – «Цвіте» і т. ін.

А продай, бабусю, бичка

Мета: розвивати виразність діалогічного мовлення, передавати інтонаційно діалог дієвих осіб. Вправляти в доборі якісних прикметників (дорогий, найдорожчий, найкращий).

Словник: бичок, половий, рябий, лисий, сірий.

Матеріали: атрибути бичків, хустка для бабусі, сумка для купця.

Хід заняття

Розігрується інсценівка, в якій беруть участь 7 дітей. Двоє дітей виконують роль «бабусі» і «купця», інші – «бичків»: половий, дорогий – пишний і гордий, рябий плохий – слабкий, хворобливий, лисий – роботящий, сірий – теж працюватий, прудкий, білий – теж любить працювати.

Купець підходить до бабусі, позаду якої стоять бички.

– Та продай, бабусю, бичка!

– Якого, якого?

– Та того бичка полового («бичок» *виходить*).

– Він у мене половий,

– Він у мене дорогий (*показує, який він дорогий*). Цього не продам бичка.

Вихователь повинен звернути особливу увагу і на інтонацію, з якою промовляють репліки «купець» і «бабуся». У «купця» – тон прохання, у «бабусі» – м'яке, але впевнене пояснення, чому вона не продає бичка. Після того, як один раз програли гру, діти міняються ролями.

Другий варіант.

Хід гри

Цю своєрідну інсценівку грають двоє дітей: одна – за бабусю, друга – за купця.

– Та продай, бабусю, бичка! (2 р.)

– Якого? Якого?

– Та того бичка полового (2 р.).

– Він у мене половий,

Він у мене дорогий

– Цього не продам бичка!

– Та продай, бабусю, бичка ! (2 р.)

– Якого, якого?

– Та того бичка мурого (2 р.).

– Він у мене мурий-мурий,

– Нагодує свині й кури

– Цього не продам бичка!

– Та продай, бабусю, бичка! (2 р.)

– Якого? (2 р.)

– Та того бичка рябого (2 р.).

– Він у мене рябий-рябий,

– Він у мене плохий-плохий –

- Цього не продам!
- Та продай, бабусю, бичка! (2 р.)
- Якого? Якого?
- Та цього бичка лисого (2 р.).
- Він у мене лисий-лисий,
Перемие – ложки й миски
- Цього не продам бичка!
- Та продай, бабусю, бичка! (2 р.)
- Якого? Якого?
- Та того бичка сірого (2 р.).
- Він у мене сірий-сірий,
Вимітає хату й сіни – Цього не продам бичка!
- Та продай, бабусю бичка! (2 р.)
- Якого? Якого?
- Та того бичка білого (2 р.)
- Він у мене білий-білий,
Намолоте й перевіє
- Цього не продам бичка!
- Та продай бабусю бичка! (2 р.)
- Якого, якого?
- Та того бичка чорного (2 р.).
- Він у мене чорний-чорний.
- Він у мене добрий – добрий.
Цього не продам бичка!
- (Мурий – темно-сірий або сіро-бурий із плямами).

Панас

Мета: вчити складати репліки – відповіді на запитання.

Словник: квас, Панас.

Матеріал: хустинка.

Хід заняття

Вихователь веде бесіду з групою дітей (10-12 дітей).

– Діти, ви часто граєте в гру піжмурки? Сьогодні я розповім вам, як грали в цю гру ваші бабусі та дідусі, їм не подобалося грати мовчки, тому придумували різні кумедні вислови та назвали її Панас. Послухайте.

– Панас! Панас! На чому стоїш?

– На камені.

– Що продаєш?

– Квас.

– Лови курей, та не нас!

Цими словами вони наголошували, що їх буде важко упіймати, ще важче ніж курку. А щоб було цікавіше, Панасу зав'язують очі. Давайте спробуємо зараз з вами пограти в цю гру.

Вихователь пропонує дітям самим створити діалог з Панасом. Гра повторюється декілька разів з різними варіантами реплік.

Імпровізований діалог.

– Панас! Панас! На чому стоїш?

– На пеньку.

– Що продаєш?

– Квас.

– Лови голубів, та не нас! Варіант гри:

– Одному з дітей зав'язують хусточкою очі, ставлять його біля порога і говорять:

Панас, Панас,

Не лови нас.

На тобі коробочку групі,

Та мене не ворущ.

При цьому розбігаються. Якщо «Панас» когось піймає, міняється з ним ролями.

Кіт і миші

Мета: розвивати діалогічне мовлення, інтонаційно передавати окличні та питальні речення.

Словник: млин, копа, стіг.

Матеріали: кульки, атрибути із зображенням kota і миші.

Хід гри

Вихователь: Діти, сьогодні я вам розповім цікаву історію:

– Жив собі лінивий кіт. І такий уже він був неповороткий, що миші сміялися з нього. От одного разу пішов кіт до комори – мишей ловити. А миші такі хитрючі! Вхопили одна одну за хвостики, передня вхопила за хвіст kota і стоять так ланцюжком (*Вихователь показує іграшку, яку виготовив заздалегідь до більшої білої кулі «ланцюжком» за допомогою дроту прикріплені менші кульки – сірі*). Кіт запитує:

– А багато у стозі мишей?

– Копа.

– А не бояться kota?

– Ні.

– Кіт обернеться – мишу зловить,

– А млина з'їсть.

При цьому «кіт» намагається розвернутись і спіймати одну з «мишей», що стоїть у кінці ряду, але ряд вивертається у протилежний бік, відтягуючи й kota. Якщо котові вдається спіймати «мишку», він ставить її за собою. Гра продовжується.

Гуска

Мета: розвивати вміння інтонаційно передавати діалог дійових осіб.

Словник: копати, кип'ятити, парити.

Матеріал: атрибути гусей.

Хід заняття

Інсценізація з двох персонажів: чоловік і гуска.

Вихователь: Одного разу пішла гуска зі своїми гусенятами пастиись у садок, де росте соковита зелена трава. У саду сидів чоловік і щось копав. Гуска дуже занепокоїлась і розпочала задавати чоловіку одне запитання за іншим:

- Що чоловіче копаєш?
- Ямку.
- Навіщо ямку?
- Вогонь запалити.
- Навіщо вогонь?
- Воду кип'ятити.
- Навіщо воду?
- Гуси парити.
- А де тії гуси?
- У Бога за дверима, в тебе за плечима.
- Лови їх.

Вихователь: Діти, а як ви думаєте, чому чоловік відповів «У Бога за дверима, у тебе за плечима?» Цими словами він підкреслює, що якби гуси були в Бога за дверима, то їм нічого б не загрозувало (у народі ще й по-іншому кажуть: «у Бога за пазухою»), а гуси не в Бога за дверима, а в гуски за плечима, отже, їх можна спіймати.

Вихователь пропонує двом дітям придумати запитання, які гуска задавала чоловіку (*при цьому ще раз повторює послідовність дії чоловіка*). Двоє дітей створюють діалог, інші їм допомагають, підказують. Дітям пропонується організувати гру. Гра повторюється декілька разів, змінюючи персонажів.

Кицька

Мета: закріплювати вміння передавати діалог дійових осіб.

Словник: млин, кицька, житечко, молоти, дукати.

Матеріал: настільний театр: зображення кицьки та господині.

Хід гри

Вихователь за допомогою настільного театру робить невелику інсценівку: будиночок, господиня, киця. «В одному будинку жила собі господиня і була в неї маленька киця. Киця любила грати на подвір'ї, у садочку, часто бігала в лісок. Одного дня кицька довго не поверталася. Господиня захвилювалась і розпочала пошуки, та все даремно, кицьки ніде не було. Аж ось у вечері приходить кицька. Господиня запитує:

- Де ти, кицько, ходила?
- У млині сиділа.
- Що там кицько, робила?
- Житечко молола.
- Що ти, кицько, заробила?
- Шапочку дукатів.
- Що ти, кицько, купила?
- Бубликів багато.
- З ким ти бублики поїла?

– З гостями у свято. «Няв-няв».

Вихователь пропонує дітям самим проінсценувати за допомогою настільного театру. За бажанням діти грають у «кицьку» самостійно, виконуючи взяті на себе ролі без настільного театру. Пропонується створювати імпровізовані діалоги.

Редька

Мета: закріплювати навички діалогічного мовлення. Вправлятися у вживанні наказової та окличної форм дієслова.

Словник: редька, посади, посапай, підгорни, прополи.

Матеріали: картинка із зображенням редьки та серія картинок, із зображенням процесу вирощування редьки.

Хід заняття

Вихователь: Діти, послухайте, що я вам розповім. «Жила-була баба, дуже розумна і працююча. А сусідка її була дуже лінива. Вона нічого не робила, а лише просила все в баби. І вирішила баба привчити сусідку до праці. Одного разу приходить сусідка і просить:

– Бабо, дай редьки!

– Скопай свою редьку (*Сусідка скопала*).

– Бабо, дай редьки!

– Посади собі (*садить*).

– Бабо, дай редьки!

– Підгорни собі (*Підгортає*).

– Бабо, дай редьки!

– Пропали собі (*Прополює*).

– Бабо, дай редьки!

– Вирви собі.

Так, сусідка обробила свою грядку і виростила редьку.

Вихователь пропонує дітям самостійно відтворити завдання, які давала баба за допомогою серії картинок (*прикріплюються на фланелеграф*). Якщо діти правильно визначають, то поряд з'являється наступна картинка із іншими завданнями. Після цього дітям пропонується пограти в цю гру.

Ходить гарбуз

Мета: закріплення діалогічних умінь у дітей.

Словник: гарбуз, диня, морквиця, біб.

Матеріал: атрибути овочів.

Хід заняття

Вихователь розповідає:

– На одному городі росло багато овочів і фруктів. Це була велика і дружна сім'я. Ось і вирішив гарбуз обійти всіх родичів, подивитись, як вони живуть та що роблять.

Гра проводиться у вигляді інсценівки, в якій беруть участь: гарбуз, диня, 3 огірочки, морквиця, 3 бурячки, бараболя, квасоля, біб. Слова ведучого спочатку виконує вихователь. Ролі овочів розподіляють між дітьми. Пояснюють, що на кожне запитання гарбуза ті, до кого звертаються, повинні

відповісти: «Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові». А гарбуз повинен запитати: «Ой чи живі, чи здорові всі родичі гарбузові?». Старий біб відповідає не так, як інші. «Я іздержав увесь рід. Ой, ти гарбуз, ти перистий, із чим тебе будем їсти?» На це гарбуз відповідає: «Миску пшона, кусок сала – ось до мене вся приправа».

Вихователь пояснює зміст слів «свояк», «господиня», «рід», «іздержав», «перистий», «приправа». Стежить, щоб діти відповідали вчасно, користувалися відповідною мімікою і жестами. Всі «овочі» своїм виглядом і поведінкою повинні підкреслювати, що вони живі і здорові. Крім того потрібно підкреслити особливості свого «овоча»: диня товста та поважна, огірочки маленькі і веселі тощо. Вихователь пропонує дітям за бажанням змінювати репліки, не відходячи від змісту гри.

Хід гри

Діти обирають собі назву городини, яка згадується в пісні («диня», «огірки», «буряк» тощо), а одна з гурту стає за «гарбуза». Співаючи пісню, діти поволі виступають з гурту. Спочатку «гарбуз» підходить до «дині», а потім до «огірків», «буряків» тощо, доки не обійде всіх. Останній стовпчик співають жваво, побравшись за руки і ставши в коло, а «гарбуз» усередині пританцьовує.

Ходить гарбуз по городу, 1

Питається свого роду: 1

Двічі

«А чи живі, чи здорові 1

Всі родичі гарбузові?» 1

Обізвалась жовта диня, 1

Гарбузова господиня: 1

«Іще живі, ще здорові 1

Всі родичі гарбузові». 1

Обізувались огірочки, 1

Гарбузові сини й дочки: 1

«Іще живі, ще здорові 1

Всі родичі гарбузові». 1

Обізувались буряки, 1

Гарбузові свояки: 1

«Іще живі, ще здорові 1

Всі родичі гарбузові». 1

Обізувалась бараболя, 1

А за нею і квасоля: 1

«Іще живі, ще здорові 1

Всі родичі гарбузові». 1

Обізувалась морковиця, 1

Гарбузова сестриця: 1

Двічі

«Іще живі, ще здорові 1
Всі родичі гарбузові». 1

«Ой ти гарбуз, ти перістий 1
Із чим тебе будем їсти?» 1 *Двічі*
«Миску пшона, шматок сала, 1
От до мене вся приправа». 1

Дзвін

Мета: вправляти дітей в самостійному придумуванні реплік, використовуючи різні типи запитань.

Словник: попові, дякові, паламареві.

Хід заняття

Вихователь звертається до дітей. – Діти, ви чули коли-небудь, як дзвонять дзвони? Їх дзвін чути дуже далеко. У давнину за допомогою дзвонів людям повідомляли про важливі події, які відбувалися. Сьогодні я пропоную вам пограти в гру, яка так і називається «Дзвін». Для того, щоб грати, вам потрібно стати в коло і взятися за руки. Хтось один – «дзвін», стоїть у середині. Він заплющує очі руками, підходить до дітей і запитує: «Чий це ворота?» Кожен повинен придумати свою відповідь на це запитання, щоб не повторюватися. Ворота можуть бути попові, дякові, паламареві, кумові, братові тощо. (*Діти називають ще варіанти*). «Дзвін» просить, щоб його пустили, проте ніхто не пускає. Після цього «дзвін» б'ється у чийсь ворота, пробує прорватися. Коли прорветься, то ті двоє, чий ворота він прорвав, наздоганяють його. Перед тим, як прорватися, дзвін гукає: «Бий, дзвоне, бий! Хмару розбий!» Як ви думаєте, що означають слова «хмару розбий!»? (*Звільни шлях*).

Хід гри

Грає десять і більше дітей. Стають у коло, тримаючись за руки, один всередині – «дзвін». Він схиляється, закриває руками обличчя і запитує:

– Чий це ворота?

– Попові.

– А це чий?

– Паламареві.

– А це чий?

– Старостові.

– А це чий?

– Кумові.

– А це чий?

– Перепеличчині.

І коли є ще учасники, імпровізують ще щось. Дзвін підходить на якісь ворота і просить:

– Пустіть мене!

– Не пустим!

Іде до протилежного боку:

– Пустіть мене!
– Не пустим!
Підходить навхрест ще до двох-трьох воріт, і скрізь те саме.
– Не пустим!

– Бий дзвоне, бий!

Хмару розбий! – співає дзвін і з силою б'ється у ворота в усіх напрямках, поки прорветься, бо його намагаються не пустити. Проривається і тікає. Двоє, ті, де прорвався, біжать доганяти. Хто піймає, той буде «дзвоном», і гра починається спочатку.

Фарби

Мета: розвивати діалогічне мовлення; вправляти дітей у вживанні прийменників, використовуючи різні типи запитань.

Хід гри

Вихователь розповідає: У давнину діти часто збиралися на подвір'ї. Вони грали в різноманітні цікаві ігри. Серед них була гра «Фарби». Давайте спробуємо і ми в неї пограти.

Вихователь розподіляє між дітьми ролі «Діда» і «Баби». Роль «мамки» залишає собі. Дід і Баба виходять за двері, а мамка пошепки кожному визначає фарбу. Щоб інші не чули.

Коли фарби всі визначені, приходять Дід і Баба.

– Дзінь, дзінь!
– Хто прийшов?
– Дід.
– За чим прийшов?
– За фарбою.
– За якою?
– За зеленою.
– Вибирай собі.
– Оця.
– Бери.

Бере фарбу і одводить вбік. Знову підходить.

– Дзінь, дзінь!
– Хто прийшов?
– Дід.
– По що?
– По фарбу.
– По яку?
– По червону.
– Вибирай собі.
– Оця!
– Ні. Не вгадав.

Тоді підходить Баба. Гра починається спочатку.

Вийшли в поле косарі

Мета: збагатити словник дітей словами: косарі, коса, лезо; виразом «гей, нуте, косарі».

Матеріал: картинки із зображенням коси і косарів; довгі палички для косарів.

Хід гри

Вихователь показує дітям картинки, пояснює слова «коса», «косарі», косити. Починають грати. Слова промовляє перший раз вихователь, а надалі всі діти. Пояснює хід гри. Косарі стають один за одним трьома або чотирма паралельними рядками по 3-4 особи в кожному, зберігаючи відстань довгої палички – «коси». Решта дітей (*якщо косарів обрано не всіх*) оточують дійових осіб широким розірваним колом і починають пісню:

Вийшли в поле косарі,
Косять ранком на зорі,
– Гей, нуте, косарі,
Бо не рано почали,
Так багато утяли.

Під час співу першого стовпчика косарі, поклавши палички на плечі, ходять звичайним кроком по колу – «полю» (*два кроки на такт*), ніби ще не дійшли до того місця, звідки почали «роботу». Наприкінці стовпчика всі беруть палички обома руками – лівою (*пальцями вгору*) за кінець, а правою (*пальцями вниз*) біля середини і тримають так, щоб лівий край був проти грудей, а правий звисав направо вниз.

До обіду покосили,
Гострі коси потупили.
– Гей, нуте, косарі,
Бо не рано почали,
– Хоч не рано почали,
Так багато утяли.

З початком другого стовпчика дієві особи вдають, що косять: на кожну першу долю такту ліву ногу виставляють на крок вперед і одночасно над землею описують нижнім кінцем палички справа наліво широке замашне півколо. На кожну другу долю такту праву ногу приставляють носком до п'яти лівої ноги, а паличку відводять широким півколом направо назад і так рухаються до кінця стовпчика.

По обіді спочивали,
Потім коси поклепали,
– Гей, нуте, косарі,
Бо не рано почали,
– Хоч не рано почали,
Так багато утяли.

На третій стовпчик косарі гострять «коси»: опускають палички одним кінцем на землю, лівою рукою беруться за верхній кінець, а тоді ритмічно водять у повітрі правою рукою від верхнього кінця направо – вбік, немов, брусом по лезу.

Конспект заняття-гри «Пригоди Лунтика»

Мета: Розвивати зв'язне мовлення дітей, творчу уяву, логічне мислення; розширити та закріпити знання дітей про супутник Землі – Місяць. Закріпити елементарні уявлення про склад Сонячної системи. Збагачувати активний словник дітей словами: супутник, космонавт, зірки, місяць, ракета. Закріплювати вміння дітей використовувати прийменники у самостійному мовленні, узгоджувати слова у числі, роді та відмінках, узгоджувати дієслова з іменниками. Виховувати бажання пізнавати світ, інтерес до занять, допитливість.

Попередня робота: пізнавальні бесіди на теми «Загадковий Всесвіт», «Царство зірок». Вивчення загадок, віршів на космічну тематику. Читання програмових творів Н. Забіли «У космосі», Т. Шевченка «Зоре моя вечірняя», легенд. Розглядання ілюстрацій із зображенням зоряного неба, планет Сонячної системи. Спостереження за вечірнім небом, за Сонцем в ранкові години, вдень, увечері.

Вихователь. Сьогодні я запрошую вас у подорож, але вона буде не звичайна, а космічна.

- Як називається людина, яка працює в космосі? (Космонавт).
- Яким повинен бути космонавт? (Сміливим, сильним, розумним, витривалим, допитливим).

Логоритмічна вправа «Добери слово»

Вихователь. Доведіть, що ви можете стати космонавтом. За правильну відповідь, я вам буду одягати на голову антени. (*Діти добирають слово, а вихователь одягає зверху антени*).

1. Я не боюсь небезпеки... (я сміливий).
2. Я дбаю, піклуюсь про близьких... (я дбайливий).
3. Я завжди кажу правду... (я чесний).
4. Я люблю життя, я радісний... (я життєрадісний).
5. Я маю велику фізичну силу... (я сильний).
6. Я маю ясний розум... (я розумний).
7. Я люблю жартувати... (я веселий).
8. Я люблю працювати... (я працелюбний).
9. Я хочу все знати, все розуміти... (я допитливий).
10. Я можу витримати велике напруження... (я витривалий).
11. Я виявляю рішучість... (я мужній).
12. Я бажаю, зичу людям добра... (я доброзичливий).

Космічне привітання

Вихователь. Космос зберігає багато таємниць і загадок. А щоб він ними поділився, пропоную повторити космічне привітання.

Раз, два, три, чотири, п'ять почнемо космос вивчати.

В небі сонце і планети, ясні зорі і комети.

Ми вітання всім шлемо – дружно в космос летимо!

Відгадування загадки

Вихователь. А куди ми сьогодні з вами помандруємо дізнаєтесь, відгадавши загадку.

– Що вночі горить, а вдень гасне? (Місяць).

Вправа «А Місяць який?»

Вихователь, опираючись на досвід дітей, задає їм питання:
Вихователь. Скажіть, а Місяць який? (Круглий, худий, гарний, яскравий, загадковий, нічний, різний, космічний, круглолиций, рогатий, старий, новонароджений).

Якщо ви згодні помандрувати на Місяць, нам потрібно добре підготуватись. Я запрошую вас в Центр підготовки космонавтів.

Гра з м'ячом «Що відбувається в космосі?»

Вихователь кидає м'яч і ставить питання, дитина, відповідаючи, повертає його.

1. Сонце (що робить?)...
2. Зірки (що роблять?)...
3. Космонавт (що робить?)...
4. Ракета (що робить?)...
5. Зірка (яка?)...
6. Астероїд (що робить?)...
7. Комета (що робить?)...
8. Супутник (що робить?)...
9. Чого немає у тебе?...
10. На чому б ви хотіли мандрувати?...
11. Астроном (що робить?)...
12. Метеорит (що робить?)...

Робота з картою «Без чого мені не обійтись в Космосі?»

Діти сідають за столи і за картою вибирають «Без чого мені не обійтись в Космосі?»

Бліцтурнір «Що я знаю про космос»

Вихователь. Для того, щоб потрапити в ракету, треба отримати квитки. За кожну правильну відповідь, ви будете отримувати квиток. Будьте уважні!

1. Земля – це зірка чи планета? (Планета).
2. Де вона розташована? (Третя від Сонця).
3. Скільки всього планет є у Сонячній планеті? (Дев'ять).
4. Як звали першого космонавта? (Юрій Олексійович Гагарін).
5. З чого складається Сонячна система? (З планет).
6. Що вивчають космонавти? (Інші планети).
7. Куди літають космонавти? (На місяць).
8. За допомогою чого вивчають особливості інших планет? (Штучні супутники, телескоп).
9. Як звали собак, які побували в космосі? (Стрілка, Білка, Сміливий).
10. Хто з українських космонавтів побував у космосі? (Леонід Каденюк).
11. Як називається містечко, де живуть космонавти і готуються до польотів? (Космодром).
12. Назвіть супутник Землі (Місяць).

За кожну правильну відповідь, дитина отримує квиток певного кольору.

Вихователь. У руках ви тримаєте квитки певного кольору, а на стільчику – такий самий колір. Отже, шукайте свої місця згідно з отриманими квитками. *(Діти сідають на місця).* Тепер починаймо запуск нашого літального апарата.

Ми сідаєм до ракети, щоб відкрити нові планети.

Діти рахують від 10 до 1 і «злітають».

Перегляд відеоролика про політ у космос

Вихователь. Ось ми з вами і на Місяці – вічному супутнику Землі. *(Показ ілюстрації).*

Це кам'яна куля, вся поверхня вкрита камінням. Як і все в космосі, Місяць постійно рухається навколо Землі. На Місяці немає води й повітря, там немає життя.

Ми на Місяць прилетіли

Вдалою була посадка.

А тепер, щоб розім'ятись

Зробим місячну зарядку.

Фізкультхвилинка

Один, два – піднялася дітвора.

Три, чотири – руки ширше.

Руки вгору – до зірок,

А тепер – скік-скок.

Летять в небі зірочки,

Покружляли малюки.

Сіли тихо-тихо,

Ніч настала, тиша...

Зустріч з Лунтиком

Лунтик. Привіт, малята, любі хлопчики й дівчатка! Я дуже хочу познайомитися з вами! *Лунтик підходить до кожної дитини, вітається, а дитина називає своє ім'я, прізвище, свій вік.*

Вихователь. Наш Лунтик живе на Місяці сам. Дуже часто він дивиться на нашу Землю (*показ ілюстрації*)

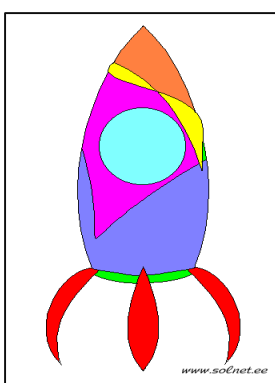
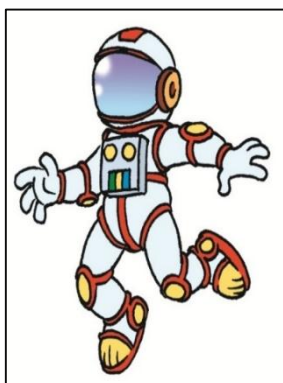

і слухає свою улюблену місячну сонату. Давайте і ми з вами її послухаємо (*Аудіозапис «Місячної сонати» Бетховена*)

- Яка ця мелодія?
- Порівняйте Місяць і Землю (*за картинкою*).
- Чому Лунтик часто сумує?
- Як йому допомогти?

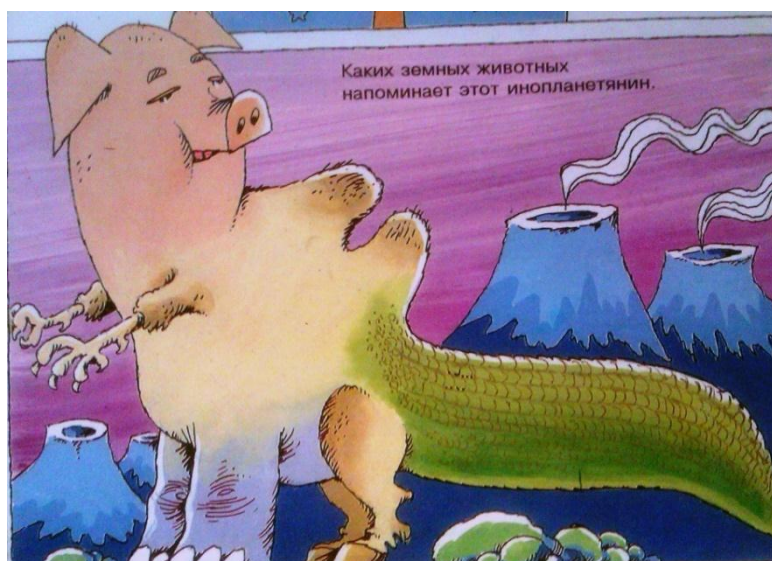
Вправа «Чого не вистачає Лунтику?»

Вихователь. На вашу думку, чого не вистачає Лунтику, щоб прилетіти до нас у гості? (показ картинок).

Вправа «Дивовижна тварина»

Вихователь. Коли Лунтик лягає спати, йому сняться дивовижні сни, де ходять-бродять дивовижні тварини. Яких земних тварин нагадує вам цей інопланетянин, який бродить у снах Лунтика?

Рухлива гра «Земля, повітря, вода»

Вихователь. А тепер, для того щоб розвеселити нашого друга Лунтика, давайте пограємо у рухливу гру «Земля, повітря, вода». Саме повітря і вода є у нас на Землі, а на луні їх немає. *(На слова ведучого «Земля» гравці марширують. «Повітря» - махають руками, як крильми. «Вода» - «пливуть»).*

Розвивальна гра «Що спільне, а що відмінне»

Вихователь. Трошки ми відпочили. А далі давайте перевіримо, які ви уважні. Подивіться уважно на картинку і знайдіть відмінності у малюнках.

Мовна гра «Назвіть зайве слово»

Вихователь. Наступне завдання, яке я пропоную вам виконати – розминка для розуму. Вам необхідно уважно послухати ряд слів і визначити зайве.

- Конвалії, проліски, нарциси, фіалки, космос, тюльпани.
- Автомобіль, поїзд, велосипед, трактор, літак, зірка.
- Сніг, вода, крига, іній, Венера.

Молодці, всі завдання ви виконали дуже гарно і правильно. Лунтику дуже сподобалося і він вам за це дарує розмальовки, матеріал для виготовлення аплікацій про Космос. А ми подаруємо Лунтику його мрію - ми залишимо йому друзів для того, щоб він міг весело проводити час і не сумувати *(діти залишають Лунтику м'які іграшки, які зібрані у вигляді подарунка).*

Повернення на Землю

Діти рахують від 10 до 1 і «злітають». Дорослий пропонує переглянути відео «Повернення на Землю».

Конспект розваги з елементами логоритміки «На допомогу Зайчику»

Програмовий зміст: розвивати зв'язне мовлення, фонематичний, ритмічний слух, координацію рухів, спритність, швидкість, кмітливість, організованість. Продовжувати вчити дітей вільно рухатися в різних напрямках відповідно до характеру музики. Вправляти в уміння перевтілюватися, відтворюючи різні художні образи. Сприяти оздоровленню дітей у процесі інтонування; зміцнювати дихальну систему: вчити регулювати силу і тривалість вдиху та видиху. Зміцнювати психічне здоров'я дітей. Коригувати психоемоційні порушення. Виховувати почуття дружби, вміння співчувати та приходити на допомогу, тим хто її потребує.

Декорації: хатка Зайчика із замком, штучні ялинки, дерева, пеньочки, галявинка з квітами.

Обладнання: мультимедійний проектор, слайди, іграшкова ворона, жабки-рукавички, гумові круги, сонечко зі стрічками, хмаринка, аромолампа.

Хід заняття

1. Організаційний момент

Годі, діти, гратись –

На заняття слід збиратись.

Ой, погляньте, гей-гей-гей,

Скільки тут у нас гостей!

Вихователь. Діти, привітаймося з нашими гостями.

Доброго ранку, сонце привітне!

Доброго ранку, небо блакитне!

Доброго ранку, у небі пташки!

Доброго ранку, зелені дубки!

Я вас вітаю, люблю, пізнаю,

Бо живемо ми в одному краю!

(Слова супроводжуються відповідними рухами).

2. Ігровий момент з Вороною.

*(Під музику до залу залітає Ворона, махає крилами і кричить: «Кар - р - р!
Кар - р - р!»)*

Вихователь. Ти, Вороно, не кричи, а що сталося - скажи.

Ворона. Кар - р - р! Кар - р - р! Допоможіть!

Зайця-бідолаху захистіть!

Відібрану хатку нелегко знайти,

Дорогу важку доведеться пройти.

Та музика вам допоможе.

Хто з нею – завжди переможе.

Ну, бувайте! Поспішаю!

Справ чимало ще я маю.

Вихователь. Ой, яка біда, мабуть треба вирушати до казкового лісу Зайцю на допомогу. У казках завжди трапляються різні дива і перетворення. Лисиця

приготувала нам багато перешкод. Лише дужі і сміливі, спритні і кмітливі діти зможуть їх подолати. Ви готові допомогти Зайчику?

Діти. Так!

Вихователь. Тоді гайда – за новими враженнями і пригодами.

3. Музично-ритмічна вправа «Вмілі ніжки».

(Діти під музику виконують рухи відповідно до тексту, який озвучує вихователь.)

1. Вмілі ніжки у маляток: ніжки вміють крокувати,
Ось так як солдати, ніжки вміють крокувати. *(Звичайна ходьба)*
 2. Дітки вміють ще й стрибати, наче сірі зайченята,
Ось так, так стрибати, наче сірі зайченята. *(Стрибки на двох ногах)*
 3. Тупцювати - тупотіти, також вміють наші діти.
Ось так, так завзято вміють тупати малята. *(Тупати двома ногами)*
 4. Ручки вгору підіймемо і навшпиньках враз підемо,
Ось так можуть діти, так легесенько ходити! *(Ходьба навшпиньках)*
 5. По прямих доріжках крокують наші ніжки.
На галявку поспішають - Зайчик захисту чекає. *(Звичайна ходьба).*
- (Діти сідають на «галявинку» відпочити. Чути звуки лісу.)*

4. Звуконаслідування.

Вихователь. Діти, а кого в лісі ви не хотіли б зустріти ? *(Відповіді дітей.)*
Чому?

Тому що вовк сердитий і злий,

Завиває: - у - у - у - у - у - у - у - у,

Свою пісеньку страшно - у - у - у - у - у - у - у - у, *(Імітують поведінку вовка)*

Клацає зубами, *(Імітують клацання зубами)*

Діток в лісі він лякає:

- Р - р - р - р - р - р - р - р! *(Промовляють звуки хором.)*

А комарик на дубку,

Пісню пропищав дзвінку:

- З - з - з - з - з - з - з - з! *(Промовляють звуки хором)*

Жук до нього підлетів.

Свою пісеньку завів:

- Ж - ж - ж - ж - ж - ж - ж - ж ! *(Промовляють звуки хором)*

5. Дидактична гра «Складне порівняння».

Вихователь. Діти, ви знаєте, що іноді в народі людей люблять порівнювати з птахами, комахами, тваринами, залежно від того, який характер і поведінку має та чи інша людина. Тому перше завдання, яке підготувала нам Лисичка – скласти порівняння для характеристики деяких людських рис. А допоможе нам у цьому гра «Складне порівняння».

1. Німий, як (риба).
2. Хитра, як ... (лисичка).
3. Сильний, як ... (слон).
4. Набридлива, як ... (муха).
5. Набундючився, як ... (індик).

6. Повзе, як ... (черпаха).
7. Співає, як ... (соловей).
8. Тріскоче, як ... (сорока).
9. Працює, як ... (бджола).
10. Упертий, як ... (віслиук).
11. Боягузливий, як ... (заєць).

Вихователь. Молодці, діти! Відпочили і вирушаємо далі на допомогу Зайчику. Лисичка приготувала для вас наступну перешкоду.

6. Гра-змагання «Хто швидше подолає гори?».

Діти шикуються у шеренгу і придумують слова з 3 складів. За сигналом дорослого діти по черзі піднімаються, потім спускаються по кубах, називаючи слово по частинах (ділять слова на склади, на кожен сходинок – окремий склад).

7. Ігрова вправа «Допоможи сонечку».

Вихователь. Молодці, діти. Подолали перешкоду. Рушаймо далі. Ось хмаринка налетіла, сонечко прикрила. (Педагог показує дітям площинне зображення хмаринки, яка прикрила сонечко). Давайте допоможемо сонечку повернути його промінці.

8. Мімічна гімнастика «Промінчики» (під лагідну музику, можна ІКТ).

Вихователь. Сонячні промінці дуже ласкаві – підставимо личко до сонця. Промінець залоскотав носик – зморщити носик.

Засліпив очі – кліпання віями.

Сів на брівки – рухи бровами.

На ротик – витягування губ у посмішку.

Вихователь. Сонечко опускається в наші долоньки, тож давайте передамо сонечко одне одному в руки й скажемо слова побажання:

Усміхнуся сонечку:

- Здрастуй, золоте!

Усміхнуся квіточці –

Хай вона цвіте!

Усміхнуся дощику:

Лийся, мов з відра!

Друзям усміхнуся:

Бажаю всім добра!

(Діти піднімаються, посміхаються). Прикладіть рученята до сердечка, візьміть частинку добра, тепла і подаруйте всім на світі, дмухнувши на долоньки. Чи потрібне нам сонечко? Чому? А яку користь воно приносить природі?

(Звучить фонограма кумкання жабок).

Вихователь. Діти, хто тут кумкає? *(Відповіді дітей).* Так, це жабки. Мабуть їм сумно, спробуємо їх розвеселити! А це ще одне завдання від лисички. Жабки мають чарівні рукавички, ми можемо їх надягнути і, перетворившись на жабок, трішечки пограти.

9. Вправа з рукавичками «Веселі жабки».

Діти надягають рукавички, промовляють вірш і виконують під музику логоритмічні вправи.

У болотяній оселі
Жабки мешкали веселі.
Рано-вранці прокидались
І водичкою вмивались.
Рушничками обтирались.
З боку в бік понахилялись,
Так старанно все робили,
Що добряче зголодніли.
Не їмо ми мух, мух,
Ловимо ми пух, пух.
Комарів хапаєм теж,
Ох! Стомилися без меж!

Вихователь. Жабок ми розвеселили і так їм сподобалося з вами гратися, що вони просять розбудити їхні язички.

10. Вправа з біоенергопластики.

Логопед. Діти, давайте зробимо зарядку для язичка, та одночасно будемо виконувати всі рухи правою рукою.

Жабка позіхає – широко ротик відкриває
(*відкрити широко ротик і рух рукою*),
Є у неї язичок – червоненький малючок
(*рука горизонтально, язик витягнутий з ротика*).

Привітався язичок з правим вушком
(*рухи язика і руки вправо*),

Привітався язичок з лівим вушком
(*рухи язичка і руки вліво*),

Потягнувся до носика
(*рухи язичка і руки догори*),

Опустився до борідки
(*рухи язичка і руки вниз*),

Облизав верхню губу
(*рухи язика і руки догори півколом*),

Облизав нижню губу
(*рухи язика і руки вниз півколом*),

Зробив «гірочку», (*рухи язика і руки гіркою, язик закласти за нижні зубки, пальці зігнуті до низу*),

Подивився на годинник: тік – так (*рухи язика і руки вліво – вправо*).

І згадав, що потрібно поспішати, щоб допомогти зайчику.

11. Артикуляційна гра «Дзвіночки срібні й голосні».

Вихователь. А тепер ми з вами вийдемо на лісову галявину. Як ви думаєте, що за квіти тут ростуть? (*Звучить музика дзвіночків*). Вихователь разом з дітьми дзвонить у дзвіночки та промовляє віршовані рядки, спонукаючи дітей чітко та виразно повторювати звуконаслідування, що є в тексті.

Лунають срібні голосочки,

Дінь – дон, дінь – дон.

Це музикують нам дзвіночки,

Дінь – дон, дінь – дон.

Що за дивний передзвін?

Дінь – дон, дінь – дон.

Звідкіля лунає він?

Дінь – дон, дінь – дон.

12. Релаксація «Чарівний сон» (аромолампа).

(*Звучить музичний фрагмент твору «Баркарола» П. Чайковського*).

Вихователь. Як приємно нам лежати й лісу пахощі вдихати.

Вдих і видих, вдих і видих, вії опускаються, очі заплющуються.

Все напруження вже минає, тіло розслабляється.

Ми спокійно спочиваєм, сном чарівним засинаєм.

Дихається легко, рівно, глибоко, руки й ноги невагомі.

Невідчутні, нерухомі, шия не напружена, а розслаблена.

Губи трохи відкриваються, все чудово розслабляється.

Як приємно нам лежати, мріяти, відпочивати.

Вихователь. Відпочили ми і знову Лиску вигнати готові. Ось ми вже зовсім близько підійшли до хатки, де живе Зайчик.

Стук – тук! Стук – стук!

Наші п'ятки ідуть.

Стук – стук! Стук – стук!

Нас до зайчика ведуть. (*Ходьба на п'ятках*).

Ось ми і дійшли до хатинки. Але на дверях висить величезний замок.

13. Мовленнєво-рухлива вправа «Замок».

Вихователь. Ми його відчинимо, якщо скажемо чарівні слова:

На дверях замок висів.

Я відкрити не зумів (*руки зчеплені у замок*):

Потягнув (*розпрямити зчеплені пальці*),

Покрутив (*крутити кисті рук в різні боки*),

Гарно стукнув (*стукнути долоні одна об одну*)

І відкрив (*розчепити пальці і розвести руки у сторони*).

Ось ми і відчинили замок і випустили Зайчика. Він приготував нам за це гостинці. *Вихователь трясє торбинку, діти намагаються визначити, що там.* Давайте пограємось з ними

14. Пальчикова гімнастика «Веселий м'ячик».

М'ячик у руці помну,

На долоньку
покладу.

Дві долоньки його
катали –

На підлогу
переклали.

На підлозі роблю
коло,

Веселиться він
навколо.

Назад, вперед його
кочу,

Вліво – вправо
доскочу.

І танцюють мої
пальці

Разом з м'ячиком у танці.

Вихователь. Малята, наша казкова мандрівка добігла кінця. Всі завдання ми виконали, Зайчика врятували. Ми – молодці! До нових пригод! (*Діти під веселу музику виходять із залу*).

Список використаної літератури

1. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнево-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 256 с.
2. Захарченко В., Мовленнєве спілкування у грі. – «Дошкільне виховання», 2010, № 12.
3. Збагачення та активізація словника дітей із порушенням мовленнєвого розвитку/ Упоряд. Є. П. Кулькіна. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 96 с.
4. Коноваленко В. В. Коррекционная работа воспитателя в подготовительной логопедической группе (для детей с ФФН) на занятиях и в повседневной жизни и деятельности детей. – М.: ИКП РАО, 2012. – С. 7–34.
5. Копилова О. П. Використання символів у роботі з дошкільниками. Старша група. – Х.: Вид-во «Ранок», 2010. – 128 с.
6. Лалаева Р. И., Серебрякова Н. В. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников (формирование лексики и грамматического строя). – Спб.: СОЮЗ, 2014. – С. 105–139.
7. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность. – М.: Просвещение, 2012. – С. 18–28.
8. Миронова С. А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях. – М.: Просвещение, 2012. – С. 29–42.
10. Ткаченко Т. А. Учим говорить правильно. Система коррекции общего недоразвития речи у детей 5 лет. Пособие для воспитателей, логопедов и родителей. – М.: Изд-во «ГНОМ и Д», 2011. – 112с.
11. Филичева Т. Б., Чиркина Г. В. Коррекционное обучение и воспитание детей 5-летнего возраста с общим недоразвитием речи. – М.: Айрис-пресс, 2011. – С. 6–83.
12. Школьник С. Мовно-ритмічні ігри. – «Дошкільне виховання», 2010, № 12.